

Forslag

til

Lov om folkebiblioteker.

Fremsat den 8. februar 1974 af *ministeren for kulturelle anliggender*.

Kap. 1. Formål og virksomhed.

§ 1. Folkebibliotekerne skal fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved vederlagsfrit at stille bøger og andet egnet materiale til rådighed for voksne og børn og udøve informationsvirksomhed.

§ 2. Hver kommune skal enten alene eller i samarbejde med andre kommuner drive et folkebibliotek, hvis virkeområde er kommunen eller de kommuner, der er omfattet af en aftale om samarbejde.

Stk. 2. Et folkebibliotek betjener virkeområdets beboere og står iøvrigt til rådighed for enhver, der har bopæl her i landet.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen afgør, hvorvidt folkebiblioteket skal udlåne audiovisuelt materiale og apparatur.

§ 3. Ligelig adgang til biblioteksbetjening for beboerne i virkeområdet bør tilstræbes ved oprettelse af filialer eller etablering af anden biblioteksbetjening.

Stk. 2. Såvel hovedbibliotek som filialer skal omfatte samlinger for børn.

§ 4. Ved udvælgelse af det materiale, folkebibliotekerne stiller til rådighed, skal der lægges vægt på kvalitet, alsidighed og aktualitet. Religiøse, moralske eller politiske synspunkter må ikke være afgørende.

§ 5. Kommunalbestyrelsen ansætter faguddannede bibliotekarer og andre medarbejdere, herunder kontorpersonale, til at varetage arbejdet i folkebiblioteket. Den ledende bibliotekar skal være heltidsbeskæftiget.

Min. f. kult. anligg. j. nr. 2300-1-73-1973.

§ 6. Ministeren for kulturelle anliggender fastsætter efter indstilling fra Biblioteksdirektoratet og Biblioteksrådet regler om:

- 1) ensartet katalogisering og klassificering,
- 2) deltagelse i lånesamarbejdet mellem de offentlige biblioteker.

Kap. 2. Kommunalt samarbejde og styrelsesforhold.

§ 7. En kommunes samarbejde med andre kommuner, jfr. § 2, stk. 1, etableres enten:

- 1) som et kommunalt fællesskab efter § 60 i lov om kommunernes styrelse, eller
- 2) ved at en kommune ifølge overenskomst mod vederlag påtager sig folkebiblioteksbetjening af en anden kommunes område.

Stk. 2. Biblioteksdirektoratet kan, når særlige grunde foreligger, godkende, at en betjeningsoverenskomst efter stk. 1, nr. 2, kun omfatter en del af den anden kommunes område.

§ 8. Den umiddelbare forvaltning af en kommunes folkebibliotek varetages af et stående udvalg, jfr. § 17, stk. 1, i lov om kommunernes styrelse, for biblioteks-fællesskabers vedkommende af en fælles styrelse.

Stk. 2. I kommuner med magistratsordning fastsættes bestemmelse om den umiddelbare forvaltning af folkebiblioteket i styrelsesvedtægten, jfr. § 64, stk. 2, i lov om kommunernes styrelse.

Kap. 3. Centralbiblioteker.

§ 9. For hvert amt skal der findes et centralbibliotek.

Stk. 2. Ministeren for kulturelle anliggender afgør efter indstilling fra Biblioteksdirektoratet og Biblioteksrådet, hvilket folkebibliotek der skal være centralbibliotek for amtet.

§ 10. Centralbiblioteket skal udover at virke som lokalt folkebibliotek, jfr. § 2, stk. 1, udlåne eller fremskaffe materiale til folkebibliotekerne i amtet og rådgive disse. Centralbiblioteket skal mod vederlag yde biblioteksteknisk bistand til folkebibliotekerne i amtet.

§ 11. Den ledende bibliotekar ved et centralbibliotek ansættes af kommunalbestyrelsen efter udtalelse fra amtsrådet og Biblioteksdirektoratet.

§ 12. Ministeren for kulturelle anliggender fastsætter efter indstilling fra Biblioteksdirektoratet og Biblioteksrådet regler om centralbiblioteksvirksomheden.

§ 13. Den umiddelbare forvaltning af centralbiblioteket varetages af det i § 8 nævnte udvalg, der tiltrædes af 3 repræsentanter for amtsrådet, udpeget af dette blandt dets medlemmer. Disse repræsentanter har adgang til at deltage i udvalgets forhandlinger om bibliotekets forhold og har stemmeret i sager vedrørende centralbiblioteksvirksomheden.

Stk. 2. I udvalgets forhandlinger om bibliotekets forhold deltager endvidere en repræsentant for den stedlige amtskreds af Danmarks Biblioteksforening, valgt af amtskredsens generalforsamling. Denne repræsentant har ikke stemmeret.

Stk. 3. For kommuner med magistratsordning gælder det i § 8, stk. 2, anførte.

§ 14. Amtskommunen afholder på grundlag af et af amtsrådet godkendt budget udgifterne til den i § 10, 1. pkt. nævnte centralbiblioteksvirksomhed.

Kap. 4. Biblioteksdirektoratet og Biblioteksrådet.

§ 15. Biblioteksdirektoratet, som ledes af

biblioteksdirektøren, yder bibliotekerne råd og vejledning og organiserer faglige møder.

Stk. 2. Efter regler fastsat af ministeren for kulturelle anliggender skal kommunalbestyrelserne til brug for Biblioteksdirektoratet give oplysninger om folkebibliotekernes virksomhed, økonomi og den planlagte udbygning af folkebiblioteksvæsenet.

§ 16. Biblioteksrådet består af biblioteksdirektøren, direktøren for Bibliotekscentrallen, rektor for Danmarks Biblioteksskole, overbibliotekaren ved Statsbiblioteket i Århus, 1 repræsentant for undervisningsministeriet, 3 repræsentanter for Kommunernes Landsforening, 1 repræsentant for Københavns kommune, 2 repræsentanter for Amtsrådsforeningen i Danmark, 3 repræsentanter for Danmarks Biblioteksforening, 1 repræsentant for Bibliotekarforeningen og 1 repræsentant for centralbibliotekarerne. Biblioteksdirektøren er formand for rådet.

Stk. 2. Rådets medlemmer og suppleanter for hver af disse beskikkes af ministeren for kulturelle anliggender. De medlemmer og suppleanter, der repræsenterer undervisningsministeriet, organisationer og Københavns kommune udpeges af undervisningsministeriet, organisationerne og kommunen, medens repræsentanten og suppleanten for centralbibliotekarerne vælges af og blandt disse. De i 2. pkt. nævnte medlemmer og samtlige suppleanter beskikkes for fire år ad gangen. Opløses de bestående organisationer, eller opstår der foreninger eller organisationer, som må sidestilles med dem, afgør ministeren, hvordan der skal forholdes ved valget af de pågældende medlemmer af og suppleanter til Biblioteksrådet.

Stk. 3. Biblioteksrådet rådgiver ministeren i spørgsmål om folkebibliotekerne. I sager af principiel betydning skal ministeren indhente en udtalelse fra rådet.

Stk. 4. Ministeren fastsætter Biblioteksrådets forretningsorden efter indstilling fra rådet.

Kap. 5. Bevillinger til særlige formål.

§ 17. Efter regler fastsat af ministeren for kulturelle anliggender yder staten tilskud til:

1) løsning af folkebibliotekernes fællesop-

gaver, herunder forsøgsvirksomhed i enkelte biblioteker,

- 2) kommuner hvor særlige forhold vanskeliggør biblioteksbetjeningen,
- 3) bogmæssig forsyning af danske befolkningsgrupper i udlandet,
- 4) Søfartens Bibliotek og
- 5) biblioteksbetjening af tuberkulosepatienter.

Stk. 2. Staten afholder udgifterne ved biblioteksbetjening af Christiansø.

§ 18. Efter regler fastsat af ministeren for kulturelle anliggender yder staten danske forfattere m. fl. et årligt vederlag på 1,25 kr. for hvert bind, hvormed de er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Staten yder herudover et beløb på 150.000 kr., der uddeles efter ansøgning til oversættere, som er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Beløbene forhøjes eller nedsættes med 3 pct. for hver fulde 3 points udsving i reguleringspristallet 100.

Kap. 6. Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser.

§ 19. Loven træder i kraft den 1. april 1974. For biblioteker hvor der ikke er en

stilling som heltidsbeskæftiget ledende bibliotekar, træder bestemmelsen i § 10, 2. pkt. om vederlag for biblioteksteknisk bistand i kraft den 1. april 1975.

Stk. 2. Lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v. ophæves.

§ 20. Bestemmelserne i § 5 finder ikke anvendelse på biblioteker, hvor der ved lovens ikrafttræden ikke er en stilling som heltidsbeskæftiget ledende bibliotekar. Ministeren for kulturelle anliggender kan efter indstilling fra Biblioteksrådet og Biblioteksdirektoratet fastsætte nærmere regler for disse biblioteker.

Stk. 2. Forslag til revision af bestemmelsen i stk. 1, 1. pkt., fremsættes for folketingsåret 1978-79.

§ 21. Ministeren for kulturelle anliggender kan efter indstilling fra Biblioteksdirektoratet og Biblioteksrådet fastsætte regler om, at § 7 ikke skal anvendes på biblioteker, hvor der ikke er en stilling som heltidsbeskæftiget faguddannet ledende bibliotekar.

§ 22. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovforslaget.

Indledende bemærkninger.

Folke- og skolebibliotekerne har siden vedtagelsen af lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v. været inde i en periode, der er karakteriseret ved en betydelig udvikling og stærk vækst, hvilket har medført en tilsvarende forøgelse af bibliotekernes udgifter og dermed også en forøgelse af statens tilskud til disse formål. Således er folke- og skolebibliotekernes driftsudgifter, der i finansåret 1965-66 udgjorde 117.101.683 kr., steget til anslået 437.000.000 kr. i finansåret 1972-73, medens statens tilskud til folke- og skolebibliotekernes drift i den samme periode er vokset fra 41.770.308 kr. til 131.610.540 kr. Skolebibliotekernes andel af udgifterne kan anslås til 20 pct. Antallet af udlånte bind er i dette tidsrum vokset fra 32 mill. til 72 mill. årlige udlån, hvoraf over halvdelen var udlån fra børne- og skolebiblioteker. Inden for samme periode er

der sket en fordobling af folke- og skolebibliotekernes bogbestand.

Ifølge bestemmelsen i § 23, stk. 4, skulle lov om folkebiblioteker m. v. optages til revision senest i folketingssamlingen 1969-70.

Under hensyn til den pr. 1. april 1970 gennemførte kommunalreform, der ville få væsentlig indvirkning på det kommunale biblioteksvæsen, og i øvrigt på grund af at der endnu ikke var indhøstet tilstrækkelige erfaringer vedrørende udnyttelsen af de muligheder for nye aktiviteter på folkebibliotekerne, som 1964-loven gav, blev revisionen af loven ved lov nr. 78 af 12. marts 1970 udskudt til folketingssamlingen 1970-71. Samtidig blev der i nævnte lov givet en bestemmelse om administrationen af og tilskuddet til centralbiblioteker i en overgangsperiode, indtil endelig bestemmelse var truffet om antallet af centralbiblioteker.

Yderligere udskydelse af lovrevisionen blev vedtaget ved lov nr. 264 af 9. juni 1971 og ved lov nr. 188 af 24. maj 1972, efter hvilken revision af folkebiblioteksloven skal finde sted i folketingssamlingen 1972-73.

Ved lov nr. 108 af 31. marts 1971 blev der — som led i en række foranstaltninger, der havde til formål at begrænse de stærkt øgede statsudgifter — foretaget en reduktion af statens tilskud til folke- og skolebibliotekerne derved, at tilskuddet til det enkelte folke- og skolebibliotek inden for virkeområdet, der hidtil havde udgjort 45 pct. af bibliotekets samlede driftsudgifter indtil 275.000 kr. og 30 pct. af driftsudgifter ud over dette beløb, fra 1. april 1971 blev nedsat til henholdsvis 40 pct. og 27 pct. af de anførte beløb.

I folketingssamlingen 1972-73 fremsattes forslag til lov om folkebiblioteker, jfr. Folketingstidende 1972-73, tillæg A, sp. 5505 og Folketingstidende (forhandlingerne) sp. 3515 ff. Efter at have været underkastet første behandling (Folketingets forhandlinger sp. 4416 ff.) henvises forslaget til behandling i folketingets kulturudvalg. Forslaget blev ikke færdigbehandlet af udvalget.

De år, i hvilke 1964-loven har været gældende, kan i øvrigt karakteriseres ved, at de forbedrede økonomiske vilkår for folkebibliotekerne har muliggjort at imødekomme de stadig øgede og mere kvalificerede behov på dette område. Der er opført adskillige ny biblioteksbygninger og indsat bogbusser flere steder, og det har været muligt at fremme en betydelig vækst på en række nye virksomhedsområder. Der tænkes her på udviklingen af den informative virksomhed, opbygningen af audiovisuelle samlinger og ikke mindst afholdelsen af et stigende antal kulturelle arrangementer for såvel voksne som børn. Tankerne om etablering af kulturcentervirksomhed inden for bestående institutioners rammer, som særlig fremførtes under debatten efter afgivelsen af betænkning nr. 412 af 1966 vedrørende kulturcentre, har således i ikke ringe grad kunnet virkeliggøres indenfor folkebibliotekernes rammer.

På baggrund af denne udvikling var der skabt et naturligt behov for at gennemføre den foreskrevne revision af loven, og hertil kom endvidere kommunalreformen i 1970, som bl. a. bevirkede, at et stort antal kommuner stod overfor en rekonstruktion af deres biblioteksvæsen.

For at tilvejebringe det nødvendige grundlag for lovrevisionen nedsatte ministeren for kulturelle anliggender den 24. april 1969 et udvalg, der skulle udarbejde forslag herom. Udvalget skulle dels overveje de ændringer, der måtte følge af den gennemførte kommunalreform og spørgsmålene om æn-

drede administrative enheder, dels en eventuel ændret fordeling mellem statens og kommunernes andel i de samlede biblioteksudgifter. Det blev endvidere pålagt udvalget at undersøge mulighederne for en forbedret udnyttelse af de bevilgede midler ved forenkling i foretningssgang og arbejdsmetoder, ligesom udvalget skulle overveje indførelse af regler for fremtidig anvendelse af audiovisuelle materialer i bibliotekerne. Endelig påhvilede det udvalget at overveje om en reduktion af de gældende statstilskudsatsen under den ændrede kommunestruktur kunne anses for forenelig med en tilfredsstillende biblioteksbetjening.

Endelig nedsattes i efteråret 1969 og i januar 1970 efter indstilling fra udvalget 4 ekspertudvalg, hvor følgende spørgsmål blev behandlet: 1) Storkøbenhavns biblioteksforhold, 2) Den lokale biblioteksstruktur, 3) Arbejdsforenkling og automation og 4) Kulturelle arrangementers placering i biblioteksarbejdet.

I foråret 1971 afgav udvalget betænkning (betænkning 1971 nr. 607) indeholdende udkast til lovforslag, der på væsentlige punkter, herunder med hensyn til struktur og tilskudsordning, hvilede på principperne i loven af 1964.

Vedrørende udvalgets forslag af rationaliseringsmæssig og biblioteksteknisk art henvises nærmere til nævnte betænkning, kapitel 14.

Sideløbende med arbejdet i ovennævnte lovrevisionsudvalg er der i den tidligere regerings byrdefordelingsudvalg og dette udvalgs sekretariat gennemført et arbejde, der sigter på at tilvejebringe en ændring af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, især med det formål at skabe en bedre udligning mellem kommunerne og en bedre harmoni mellem det økonomiske ansvar og de kommunale dispositioner.

Disse overvejelser og forslag, herunder forslag om en ændret tilskudsordning, er beskrevet i byrdefordelingsudvalgets sekretariats publikation „Tilskud til kommunerne efter objektive udgiftskriterier“, februar 1971. Der redegøres her nærmere for baggrunden for ønsket om at ophæve de hidtidige automatiske refusioner til kommuner og amtskommuner, som foreslås erstattet af det generelle tilskudssystem efter objektive udgiftskriterier.

Dette tilskudssystem er — som foreløbig omfattende vejlovgivningen — indført ved lov nr. 294 af 9. juni 1971, om ændring af forskellige lovbestemmelser om tilskud til og udligning mellem kommunerne. Tilskudssystemet er udarbejdet således, at det skulle kunne anvendes til at afløse forskellige specielle tilskud samt til at modvirke finansielle

skævheder som følge af fremtidige ændringer i opgavefordelingen mellem staten og kommunerne.

På dette grundlag og efter afgivelsen af betænkningen om revision af biblioteksloven har der med regeringens byrdefordelingsudvalg været ført forhandlinger med henblik på en ændring af tilskudssystemet for folkebibliotekernes vedkommende, således at disse tilskud ved lovrevisionen blev ændret til generelle tilskud efter objektive udgiftskriterier.

Spørgsmålet er herefter nærmere blevet behandlet i en rapport af 20. oktober 1971, afgivet af byrde- og opgavefordelingsudvalgets sekretariat. I rapporten er der — foruden behandlingen af tilskuds-spørgsmålene — tillige foretaget en kritisk gennemgang af standard- og normproblemerne inden for folkebibliotekslovgivningen med henblik på gennemførelsen af den videst mulige begrænsning af disse normer og standarder i lovrevisionsforslaget.

Til en ændring af tilskudssystemet efter de ovennævnte retningslinier vil der være knyttet forskellige betænkeligheder. Således vil bortfaldet af det specielle statstilskud og den hertil knyttede igangsættende virkning kunne rumme en vis risiko for, at biblioteksopgaven i de enkelte kommuner — og måske især i kommuner med svagere udviklet biblioteksvæsen — ikke uden videre vil blive prioriteret tilstrækkelig højt i forhold til andre kommunale opgaver, således at realiseringen af det tilstræbte princip om lighed i biblioteksbetjeningen af alle landets indbyggere herved kunne vanskeliggøres.

På den anden side må der tillægges motiveringen for, at der tilvejebringes en forbedret udligningsordning en meget betydelig vægt, ligesom synspunktet om en ændret tilskudsordning, omfattende også andre under de forskellige styrelser henhørende, tilsvarende tilskudsområder, for en helhedsbetragtning må siges at frembyde en række fordele, særligt en ønskelig decentralisering af styrelsesopgaverne.

Det foreliggende lovforslag forudsætter således et ændret tilskudssystem efter objektive udgiftskriterier og tager i øvrigt i vidt omfang hensyn til de henstillinger om at begrænse normer og standarder på dette område, der er fremsat i rapporten fra byrdefordelingsudvalgets sekretariat. Spørgsmålet har endvidere været forhandlet med Amdtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening, der har fremsat en række ønsker, som man har imødekommet.

I overensstemmelse hermed bygger lovforslaget på det grundsynspunkt, at omfanget af de kommunale forpligtelser er begrænset, så de svarer til mindstekravene til en folkebiblioteksvirksomhed. I lovforslaget er kun medtaget de bestemmelser, som angiver kommunernes centrale forpligtelser, først og

fremmest pligten til at etablere en folkebiblioteksbetjening inden for området, hvortil udgifterne afholdes af kommunen.

Nogle af disse bestemmelser har på grund af deres mere detaljerede karakter ikke kunnet medtages i selve lovtæksten, men foreslås optaget i en ministeriel bekendtgørelse, der skal udstedes med hjemmel i den bemyndigelse, som efter lovforslagets §§ 6, 12, 15, stk. 2, 20 og 21 tillægges ministeren for kulturelle anliggender.

I bemærkningerne nedenfor til de nævnte bestemmelser gøres der nærmere rede for indholdet af disse, der varetager hensynet til publikum, almindelige ordens- eller rationaliseringshensyn og servicehensyn. Disse bestemmelser vil ikke medføre nye udgiftskrav til kommunerne.

Udarbejdelsen af bekendtgørelsen vil — på linje med den hidtil fulgte praksis — finde sted i nært samarbejde med de kommunale organisationer.

Lovforslaget indeholder i realiteten ingen forpligtelser, der rækker ud over forpligtelserne i den nugældende lov om folkebiblioteker og den med hjemmel i loven udstedte bekendtgørelse. Principforskellen mellem lovforslaget og den nugældende lov er, at der i lovforslaget ikke findes nogen bestemmelse om en fast refusion eller tilskudsydelse fra staten til kommunerne i forhold til de afholdte biblioteksudgifter. Endvidere indebærer den væsentlige begrænsning af standarder og normer på dette område, at en række afgørelser henlægges til kommunalbestyrelsen.

Det er en konsekvens af det ændrede tilskudsprincip, at den hidtidige rådighedssum til folkebibliotekernes fællesopgaver samt udgifterne til forfatterfonden, der har været opført på de årlige finanslove, beregnet som en nærmere i loven angivet andel af statens tilskud til folkebibliotekernes drift, bortfalder ved ophævelsen af de hidtil gældende tilskudsbestemmelser. Bevillinger til disse formål foreslås imidlertid opretholdt som særligt hjemlede bevillinger på finansloven.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne nedenfor til de enkelte bestemmelser herom.

Det bemærkes i øvrigt, at formålsbestemmelsen er uændret, idet man dog har fundet det hensigtsmæssigt at nævne, at folkebibliotekerne også skal udøve informationsvirksomhed.

Om centralbibliotekerne bemærkes, at det hidtidige statstilskud til centralbiblioteksvirksomheden fremtidig ydes i henhold til lovgivningen om generelle tilskud m. v.

Det foreslås derfor, at amtskommunerne principielt afholder udgifterne til den særlige centralbiblioteksvirksomhed.

Lovforslaget indeholder — i modsætning til den nugældende lovgivning — ingen bestemmelser om skolebiblioteker, idet disse bestemmelser efter forhandling med undervisningsministeriet overføres til dette ministeriums område, hvorfor det obligatoriske samarbejde mellem folkebiblioteker og skolebiblioteker ophører. Der ligger heri ingen tilskyndelse til at ophæve eksisterende samarbejde. Hensigten med forslaget er, at beslutningen om samarbejde skal overlades til den enkelte kommunalbestyrelse. Der henvises herom til betænkning nr. 621-1971 om skolebiblioteker og centraler for undervisningsmidler samt til lov nr. 419 af 13. juni 1973 om en landscentral for undervisningsmidler samt til forslaget til lov om amtscentraler for undervisningsmidler.

Det forudsættes endvidere i lovforslaget, at der ved folkebibliotekerne ansættes heltidsbeskæftiget faguddannet arbejdskraft, således at den obligatoriske biblioteksbetjening i princippet identificeres med heltidsbiblioteksbetjening. Man finder dog ikke på nuværende tidspunkt at kunne stille krav om, at de nuværende deltidsbiblioteker overgår til status som heltidsbibliotek, og man har derfor i § 20 foreslået, at bestemmelsen indtil videre ikke skal være gældende for disse biblioteker. Spørgsmålet skal efter forslagens § 20, stk. 2, optages til revision i folketingsåret 1978-79.

Det bør endvidere — som allerede berørt — fremhæves, at der uden for det for folkebibliotekerne fastlagte arbejdsområde gennem en årrække har udviklet sig en række aktiviteter af forskellig art, som folkebibliotekerne hidtil har kunnet påtage sig at gennemføre inden for rammerne af deres tilskudsberettigende budget. Der sigtes her især til de kulturelle arrangementer, og til den sekretariatsfunktion, som adskillige folkebiblioteker har stillet til rådighed for andre lokale initiativtagere til kulturel virksomhed.

Kulturelle arrangementer og sekretariatsfunktionen omhandles ikke i lovforslaget, men det påregnes, at der sker en videreudvikling på dette område, der mange steder udgør en integrerende del af folkebibliotekernes samlede virksomhed. En sådan ønskelig udvikling bør muliggøres ved udarbejdelsen af det af den enkelte kommune lagte budget for den samlede folkebiblioteksvirksomhed, jfr. lovrevisionsudvalgets betænkning kap. 13 om kulturelle arrangementer.

Statens interesser på denne lovs område foreslås fortsat varetaget af biblioteksdirektoratet, der efter forslaget giver folkebibliotekerne råd og vejledning, jfr. herom bemærkningerne til § 15.

Der må lægges vægt på, at der med udgangs-

punkt i den biblioteksdirektoratet påhvillende rådgivnings- og vejledningsvirksomhed sker en yderligere udvikling af det bestående samarbejde mellem direktoratet og kommunerne.

Med hensyn til de beløbsmæssige konsekvenser af omlægningen af tilskudsordningen henvises til bilaget om lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Det vil især være nødvendigt at opretholde flere af de under finanslovskonto § 21.2.05. opførte specielle tilskud til biblioteksformål udover de allerede omtalte bevillinger til vederlag til danske forfattere og oversættere samt den bevilling, der stilles til rådighed for løsningen af folkebibliotekernes fællesopgaver og særlige opgaver.

Der henvises herom til bemærkningerne nedenfor og til det særlige bilag om de økonomiske konsekvenser af lovforslaget.

Det nu fremlagte forslag afviger ikke væsentligt fra det i forrige folketingssamling fremsatte forslag.

Til kap. 1.

I kapitel 1 er samlet bestemmelser om folkebibliotekernes formål, den obligatoriske biblioteksbetjening og den virksomhed som denne under alle omstændigheder forudsætter.

I forhold til nugældende lov (lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v.) er der tale om en ny bestemmelse: Kravet om indførelse af heltidsbibliotek er gjort generelt (§ 5). Denne bestemmelse må ses i sammenhæng med forslagens § 20.

Enkelte bestemmelser, der ikke nu findes i loven men i bekendtgørelse af 13. maj 1965 om folkebiblioteker er overført til lovforslaget: bestemmelsen om informationsvirksomhed og kriterierne for materialevalg. Bestemmelsen om, at kommunalbestyrelsen afgør, hvorvidt audiovisuelle samlinger skal udlånes, er ny.

Til § 1.

§ 1 fastslår folkebibliotekets formål og de funktioner, det har pligt til at varetage for at opfylde dette formål. Det fastslås endvidere, at benyttelsen skal være vederlagsfri. Formuleringen svarer til nugældende lovs § 1, dog med den tilføjelse, at folkebiblioteket også skal udøve informationsvirksomhed. Denne funktion har hidtil kun været nævnt i bekendtgørelsen (§ 1, stk. 1, sidste punktum, jfr. § 26).

Med hensyn til formålet fastholdes det hidtidige synspunkt, at folkebiblioteket er en kulturformidlende institution, hvis opgave er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet dels ved „at give den enkelte borger mulighed for selvstændig meningsdannelse, almen og faglig orientering og

kundskabstilegnelse, personlig udvikling og kunstnerisk og menneskelig oplevelse“ (Bekendtgørelse om folkebiblioteker § 1, stk. 1), dels ved at støtte den almindelige kulturelle aktivitet i virkeområdet. Dette skal ske dels ved at opbygge hertil egnede samlinger og stille dem til rådighed for benytterne, dels ved at tage initiativ til kontakt og knytte forbindelse til aktiviteter af folkeoplysende eller anden kulturel karakter i virkeområdet (Bek. § 1, stk. 2). Folkebiblioteket har derimod ikke pædagogiske opgaver i snævrere forstand og er således ikke forpligtet til at varetage undervisning, drive studiekredse o. lign., men støtter og supplerer sådanne aktiviteter gennem sin almindelige virksomhed. Om forpligtelserne i forhold til undervisnings- og andre institutioner henvises til bem. til § 3.

Materialiesamlingerne skal dels omfatte bøger, tidsskrifter, aviser og musikaler, altså bogligt materiale i videre forstand, dels audiovisuelle samlinger.

Ved audiovisuelle samlinger forstås i denne forbindelse materialer, som konserverer lyd eller billede, fx grammofonplader, lydånd, dias, film, m. v. og det til dette materiales udnyttelse på stedet nødvendige apparatur incl. radio og fjernsynsmottager. Endvidere billedkunst, hvormed menes mangfoldiggjort kunst som grafik, fotografier, plakater og reproduktioner, og unikke kunstværker som tegninger og akvareller, men ikke malerier, skulpturer og kunsthåndværk.

At folkebibliotekernes tilbud også omfatter audiovisuelle materialer er et naturligt led i den almindelige udvikling. Det audiovisuelle materiale og apparatur har vundet en stadig større udbredelse, ikke mindst i skolernes undervisning, og det har på en helt anden måde end tidligere vænnet befolkningen til at modtage viden og oplevelse gennem lyd og billede parallelt med læsning. I visse tilfælde må de audiovisuelle materialer endog anses for at være et mere velegnet informationsmateriale end litteratur, ikke mindst for svagtseende, læseretarderede og på anden måde handicappede.

Folkebibliotekernes formidling af audiovisuelle materialer blev først gang lovfæstet i nugældende bibliotekslov (§ 1). Der blev i bekendtgørelsen (§ 22, stk. 3) indført en vis begrænsning i adgangen til at anskaffe audiovisuelt materiale, idet denne indtil videre er gjort afhængig af en godkendelse fra biblioteksdirektøren. Kriteriet for godkendelse er især „størrelsen af bibliotekets bogbestand og årlige bogkonto“. Dette godkendelseskrav er ikke videreført i lovforslaget.

At folkebiblioteket skal stille samlingerne til rådighed betyder som hovedregel, at alt materiale dels skal kunne benyttes på stedet, dels skal kunne

hjemlånes. Denne regel er dog modificeret ved forslaget i § 2, stk. 3, jfr. bemærkningerne hertil.

Materialiesamlingerne bør opbygges, så de i videst muligt omfang tilgodeser alle aldersklasser.

Opbygningen af folkebibliotekets samlinger bør ske under hensyntagen til, at biblioteket også skal kunne udøve informationsvirksomhed. Denne forpligtelse er ikke nævnt i den nugældende lov, men påhviler bibliotekerne i henhold til § 1, stk. 1, sidste punktum i bekendtgørelse om folkebiblioteker. Der sigtes til den form for service, der også benævnes referencevirksomhed, og som består i, at enkeltbenyttere, institutioner eller virksomheder ved personlig, telefonisk eller skriftlig henvendelse til et bibliotek kan få besvaret spørgsmål eller få konkrete oplysninger, få henvisninger til eller fortegnelser over litteratur og andet materiale om et givet emne osv. Informations- eller referencevirksomhed af denne art er et naturligt og vigtigt led i bibliotekets virksomhed. Bestemmelsen er derfor optaget i selve loven for at understrege betydningen af, at denne opgave udbygges dels i det enkelte bibliotek, dels i et samarbejde mellem bibliotekerne, idet forespørgsler, der ikke kan besvares af det pågældende bibliotek, bør videresendes til et andet, evt. til en instans uden for folkebibliotekerne.

Materialernes benyttelse på stedet eller hjemlånet og informations- eller referencevirksomheden skal være vederlagsfri for benytteren. Princippet om vederlagsfri biblioteksbenyttelse, der har været gældende i lovgivningen siden 1950, og som nu har fundet udtryk i UNESCO-manifestet 1972 om folkebiblioteker, er således videreført.

I § 1 er det altså angivet, hvad forpligtelsen til at etablere en folkebiblioteksbetjening indebærer med hensyn til arten af materialer og de måder, hvorpå de skal stilles til rådighed for benytterne. Det er overladt til kommunalbestyrelserne at afgøre omfanget af de nævnte samlinger. Herudover kan kommunalbestyrelserne naturligvis afgøre, om man hertil ønsker at føje andre egnede materialer eller andre former for formidling, f. eks. en kulturel arrangementsvirksomhed, som den der allerede finder sted i et stigende antal biblioteker, jfr. de indledende bemærkninger til lovforslaget.

For så vidt sådanne andre arbejdsområder indgår som integrerede led i folkebiblioteksvirksomheden som supplerer af de i § 1 nævnte opgaver, må det fremhæves, at de bør være i overensstemmelse med formålsbestemmelsen, og at der for materialevalet og for arrangementsvirksomheden som helhed tages hensyn til kravene om kvalitet, alsidighed og aktualitet, jfr. forslagets § 4.

Uanset det ønskelige i at lade princippet om ve-

derlagsfri benyttelse omfatte alle bibliotekets virksomhedsformer, overlades det til kommunalbestyrelsen at afgøre, i hvilket omfang vederlagsfriheden skal gælde deltagelse i kulturelle arrangementer.

Til § 2.

Bestemmelserne i denne paragraf om obligatorisk folkebiblioteksbetjening, virkeområdet og den frie låneret er uændret i forhold til nugældende bestemmelser. Bestemmelsen om, at kommunalbestyrelsen afgør, hvorvidt audiovisuelle samlinger kan udlånes, er ny.

Til stk. 1.

Bestemmelsen om folkebiblioteket som obligatorisk institution blev indført ved lovrevisionen 1964 (lovens § 3, stk. 1). I betragtning af den betydning man må tillægge folkebiblioteket som kulturformidende institution er bestemmelsen opretholdt. Den har nu udelukkende præventiv virkning da alle kommuner har etableret folkebibliotek. Som det fremgår af sammenhængen betyder bestemmelsen ikke at en kommune under alle omstændigheder skal opretholde et selvstændigt folkebibliotek, men at den skal opretholde en folkebiblioteksbetjening for sine beboere, evt. i samarbejde med andre kommuner, se herom bemærkningerne til § 7.

Som i nugældende lov (§ 2, stk. 1) fastslås det at folkebibliotekets virkeområde, dvs. det geografiske område biblioteket primært er forpligtet til at betjene (jfr stk 2), er en kommune eller flere kommuner der er omfattet af en samarbejdsaftale. Dette betyder at kommunen er det mindste virkeområde for et folkebibliotek og at folkebiblioteket i et givet virkeområde skal udgøre en organisatorisk enhed og administreres under ét.

Omfanget af den materialesamling folkebiblioteket skal stille til rådighed, afgøres af kommunalbestyrelsen, og må være afhængig af virkeområdets indbyggertal, der som nævnt i bemærkningerne til stk. 2 i det hele er bestemmende for virksomhedens omfang. Det er da også dette princip der ligger til grund for de nugældende vejledende retningslinjer for bogbestand og tilvækst (bekendtgørelse af 24. oktober 1966). De væsentligste principper i denne bekendtgørelse foreslås opretholdt, men i en revideret og forenklet udgave. Motiveringen herfor er følgende: Bestemmelsen om obligatorisk folkebibliotek forudsætter en nogenlunde dækkende angivelse af forpligtelsens indhold. Dansk folkebiblioteksvæsen er bevidst opbygget som et system af samarbejdende primærkommunale enheder, hvor de større enheder supplerer de mindre. Dette i samfundsøkonomisk henseende og for benytterne overordent-

lig værdifulde system forudsætter at hver enhed udbygges til et grundniveau afpasset efter virkeområdets størrelse og dækkende det primære lokale behov. Er denne forudsætning ikke til stede overvælttes byrden på andre folkebiblioteker, i første række centralbibliotekerne og i sidste instans de faglige og videnskabelige biblioteker. Eksistensen af vejledende retningslinier for materialesamlingens omfang vil bidrage væsentligt til at skabe en rimelig opgavefordeling inden for dette system.

Hvad de audiovisuelle samlinger angår er de endnu meget uensartet opbygget. Opbygningen er først og fremmest sket på musikområdet. 60 biblioteker havde pr. 1. januar 1974 udlån af musikplader og flere havde planer om at åbne i den nærmeste fremtid. Derimod er samlinger af billedkunst og andre audiovisuelle materialer udbygget i forholdsvis ringe grad. Udarbejdelse af retningslinjer for disse samlingers vedkommende kan først finde sted efterhånden som et tilstrækkeligt erfaringsgrundlag foreligger. Der henvises i øvrigt til det økonomiske bilag.

Til stk. 2.

Stk. 2 omhandler folkebibliotekets primære forpligtelse overfor virkeområdet og den sekundære forpligtelse over for benyttetere der ikke har bopæl i virkeområdet.

Den primære forpligtelse gælder betjening af beboerne i virkeområdet. Som følge heraf er det i første række dettes indbyggertal der må være bestemmende for fastlæggelsen af biblioteksvirksomhedens omfang.

Med fastholdelse af dette grundprincip skal en kommunes folkebibliotek dog kunne benyttes af personer med bopæl uden for virkeområdet med samme rettigheder og forpligtelser som gælder for virkeområdets beboere, og et vist rimeligt hensyn hertil må tages ved dimensioneringen af virksomhedens omfang. Denne „frie låneret“ blev indført ved lovrevisionen i 1964. Til den nugældende lovs bestemmelse herom (§ 2 stk. 2) er knyttet en hjemmel for biblioteksdirektøren til hvor særlige forhold taler derfor at tillade en begrænsning af denne forpligtelse. Motiveringen herfor var dels manglende viden om hvordan den nye bestemmelse ville virke i praksis, dels ønsket om at hindre, at et bibliotek i urimelig grad blev belastet ved udlån til beboere fra tilstødende biblioteksløse kommuner.

Den sidstnævnte motivering er bortfaldet da der ikke mere er biblioteksløse kommuner. Der har endvidere ikke vist sig problemer i praksis, hvilket også fremgår af at ingen kommuner efter 1964-lovens ikrafttræden har ønsket at benytte sig af dispensati-

F. t. 1. om folkebiblioteker.

onsmuligheden. Når hertil kommer at det vil være forbundet med store praktiske vanskeligheder at administrere en begrænset fri låneret i det lokale bibliotek, har man ikke optaget en dispensationshjemmel i lovforslaget.

Det kan imidlertid ikke helt udelukkes at der kan opstå problemer, navnlig i 2 tilfælde: hvor en større kommunes bibliotek belastes uforholdsmæssigt af benyttere fra mindre nabokommuner, og i udprægede landliggekommuner, hvis indbyggertal er væsentlig større i sommerperioden.

I det førstnævnte tilfælde vil etablering af et biblioteksmæssigt samarbejde løse problemet. Dette gælder også i sidstnævnte tilfælde, dog således at hvis der er et alt for udtalt misforhold mellem det faste indbyggertal og antallet af sommergæster bør det være muligt for vedkommende kommune at opnå et tilskud til dækning af en rimelig del af merudgiften fra den i § 17 stk. 1, nr. 2 foreslåede rådighedssum.

Det bemærkes endelig at der ved udtrykket „enhver der har bopæl her i landet“ forstås enhver der er tilmeldt et folkeregister her i landet. Iflg. praksis under nugældende lov har dog også udlændinge på midlertidigt ophold her i landet været omfattet af bestemmelsen om fri låneret, men således at der i disse tilfælde kunne stilles krav om et depositum. Det må anbefales at videreføre denne praksis der ikke har skabt problemer.

Til stk. 3.

Da de audiovisuelle samlinger som ovenfor nævnt endnu er meget uensartede, og da den videre opbygning af sådanne samlinger vil kunne medføre ret betydelige udgifter, har man fundet det rigtigt at fastsætte at den enkelte kommunalbestyrelse afgør, hvorvidt audiovisuelt materiale skal kunne hjemlånes eller alene benyttes på biblioteket. Kommunen kan således enten bestemme, at audiovisuelt materiale slet ikke eller kun i et vist antal eller for visse deles vedkommende skal kunne hjemlånes, eller den kan bestemme, at kun visse grupper af lånere, f. eks. skoler, kurser og institutioner eller kun virkeområdets beboere, skal kunne hjemlåne sådant materiale og evt. tillige apparatur.

Ved afgørelsen af, om audiovisuelt materiale skal kunne hjemlånes og i bekræftende fald i hvilket omfang og til hvilke grupper af lånere, må det være af væsentlig betydning, om benyttelse af materialet på biblioteket er praktisk mulig; det må altså være en forudsætning, at afspilnings- eller forevisningsmuligheder findes på biblioteket.

Gennemførelsen af dette forslag vil formentlig medføre større uensartethed på dette område i den

biblioteksservice, som de forskellige kommuner tilbyder, men uanset at man i øvrigt tilstræber en væsentlig ensartethed i biblioteksbetjeningen landet over, har man anset det for nødvendigt — ikke mindst i en tid, der er præget af økonomisk stramning — at overlade den heromhandlede afgørelse til den enkelte kommune.

Til § 3.

§ 3 indeholder bestemmelser om decentralisering af biblioteksbetjeningen. Bestemmelserne er i princippet af samme indhold som i den gældende lovs § 2, stk. 2, jfr. bekendtgørelse nr. 169 af 13. maj 1965 om folkebiblioteker § 6, men formuleringen er ændret.

Til stk. 1.

Bestemmelser om oprettelse af filialer indførtes for første gang i biblioteksloven ved revisionen i 1964. Baggrunden herfor var navnlig det synspunkt, at den ligestilling på landsplan, som lovgivningen tilstræber at give befolkningen med hensyn til adgang til biblioteksbenyttelse og betjeningens standard, kun kan nås, når en tilsvarende ligestilling søges opnået i den enkelte kommune (det enkelte virkeområde). Endvidere forudså man at større administrative biblioteksenheder ville blive følgen af de forventede kommunesammenlægninger og at behovet for decentralisering inden for den enkelte kommune derved ville blive forøget.

Efter gennemførelsen af den nye kommunestruktur har disse synspunkter fået øget gyldighed idet de nye kommuner så godt som alle er af betydeligt større geografisk omfang end de tidligere, de fleste præget af store spredt bebyggede områder med betydelig afstand til det bebyggelsesmæssige centrum, hvor hovedbiblioteket som regel er beliggende. Behovet for decentralisering er i den nuværende situation således mere udtalt end nogensinde.

Der gives i § 3 ingen detaljerede bestemmelser om opbygningen af et filialsystem, allerede fordi den rette biblioteksstruktur i en kommune er så afhængig af en række lokalt bestemte og indbyrdes afhængige faktorer, at den må planlægges individuelt for hver kommune.

Afstanden til biblioteket spiller således en afgørende rolle for benyttelsen, men afstandens betydning er meget varierende, idet den afhænger af en række faktorer, ikke blot områdets geografi, men dets trafik og andre kommunikationsforhold, benytternes alder og færdighed, vedkommende biblioteksafdelings størrelse og tilbud og dermed dens tiltrækningskraft, dens placering osv.

Med de fornødne forbehold kan det siges, at afstande på op til 1 — 1,5 km ikke synes at påvirke

benyttelsen i væsentlig grad, men at afstande herudover formindsker benyttelsen så det må føre til overvejelser om decentralisering. For børn og ældre kan dog allerede de nævnte afstande være afgørende og personer, der er bevægelseshæmmede eller på anden måde handicappede, kan helt være afskåret fra at komme til biblioteket.

Generelt må der siges at være et decentraliseringsbehov i så godt som alle kommuner.

Principielt bør decentraliseringen omfatte alle bibliotekets tilbud, så alle får ligelig adgang til dem. I praksis kan dette dog ikke gennemføres. Hvor der er et ret betydeligt befolkningsunderlag, der sikrer en rimelig udnyttelse, kan der etableres en filial der vel omfatter hele rækken af tilbud, men i reduceret omfang og mindre specialiseret på de enkelte områder. Hvor denne forudsætning ikke er tilstede må man overveje oprettelse af en mindre filial, hvor funktionsrækken ikke er fuldstændig, men hvor tilbuddet er gradueret efter det lokale behov. Det bør dog tilstræbes, at virksomheden får et omfang, der er så repræsentativt som muligt for det samlede bibliotekstilbud.

Hvor der ikke er grundlag for oprettelse af „faste“ filialer kan der etableres en mobil filial i form af en bogbus, der giver publikum adgang til lån af materialer på bestemte holdepladser. Også for denne filialtype bør gælde et vist minimum, specielt med hensyn til det antal bøger (materialer) den medfører, antallet af besøgsdage og holdetider osv.

Ved valget af filialtyper bør man ikke udelukkende have udlånsfunktionen for øje, men være opmærksom på, at en fast filial — især hvis den er hjemsted for en arrangementsvirksomhed og har den fornødne åbningstid — kan have betydning som samlingssted for et område, hvor udlånsvirksomheden i sig selv ikke kan motivere etableringen af en filial.

For mange kommuners vedkommende må man antage, at en kombination af faste filialer og mobil betjening vil være den mest hensigtsmæssige løsning.

Ved „filialer“ forstås faste eller mobile filialer. Ved „anden biblioteksbetjening“ er især tænkt på de foranstaltninger, der tager sigte på at yde biblioteksmæssig service overfor personer, der på grund af alder eller helbred er afskåret fra at benytte biblioteket for normal vis.

Der bør således tilstræbes ligestilling af beboerne også for så vidt angår betjening af sådanne kommunale eller selvejende institutioner (alderdoms- og plejehjem, børneinstitutioner eksklusive undervisningsinstitutioner), der ligger i virkeområdet, og som er oprettet med henblik på og fortrinsvis benyttes af dettes beboere.

Endelig omfatter begrebet „anden biblioteksbetjening“ også individuel betjening af personer af ovennævnte kategorier, der bor uden for institutioner („shut-in service“), f. eks. i form af budtjeneste og bibliotekarbesøg.

Forpligtelsen til decentralisering af biblioteksbetjening omfatter ikke beboere (patienter, indsatte osv.) i amtskommunale, kommunale, statslige eller private institutioner (f. eks. hospitaler, fængsler, rekonvalescenthjem osv.), der ligger i virkeområdet, men hvis virksomhed ikke primært tager sigte på dettes beboere. Der består således ikke nogen forpligtelse til at etablere en særskilt biblioteksbetjening i disse institutioner, f. eks. ved at oprette en afdeling af folkebiblioteket på stedet. Derimod har personer fra disse institutioner som følge af den frie låneret (se bem. til § 2, stk. 2) naturligvis adgang til at benytte det stedlige folkebibliotek i det omfang de har mulighed for det.

Det må på den anden side tillægges overordentlig betydning at der skabes mulighed for en biblioteksbetjening af mennesker der er bundet til en institution af ovennævnte kategori. Det sker allerede i et betydeligt, om end langt fra tilstrækkeligt omfang: biblioteksbetjening for patienter på hospitaler har fundet sted siden 1926, men er endnu ikke af ønskelig ensartet standard; i institutioner under åndssvageforsorgen er biblioteksarbejdet kun på forsøgsstadiet og kun i ganske få institutioner. Noget lignende gælder samarbejdet med fængslerne. Det er derfor ønskeligt at hele denne side af biblioteksvirksomheden udbygges. Folkebibliotekets samarbejde med institutioner kan dels bestå i oprettelse af en afdeling (filial) i institutionen, dels af bistand og rådgivning med hensyn til biblioteksteknik og materialevalg m. v. Da der som nævnt ikke består nogen forpligtelse for kommunen i forhold til de her omtalte institutioner forudsættes det, at disse selv fremskaffer bevillinger til de udgifter, der følger af samarbejdet.

Biblioteksdirektoratet bør tage initiativ til, at der optages forhandlinger med vedkommende styrelse eller andre ansvarlige centrale instanser, herunder de kommunale organisationer, med henblik på at udarbejde vejledende retningslinier for samarbejde med forskellige institutionstyper, herunder også retningslinier for beregning af vederlag til biblioteket for den ydede bistand.

I forbindelse med revisionen af biblioteksloven er det foreslået, at bestemmelserne om skolebiblioteker i folkeskolen overføres til undervisningsministeriets område, og at bestemmelserne om det obligatoriske samarbejde mellem skolebiblioteker og folkebiblioteker ophæves, jfr. de indledende bemærkninger til lovforslaget.

Folkebibliotekernes forpligtelser overfor folkeskolens biblioteker vil herefter være de samme som forpligtelserne overfor andre undervisningsinstitutioner og fritidsundervisningen.

Denne forpligtelse omfatter formidling af folkebibliotekets tilbud, i princippet til enkeltpersoner. Folkebiblioteket bør ved opbygning af sine samlinger tage hensyn til virkeområdets undervisningsinstitutioner og fritidsundervisningen, men folkebiblioteket skal ikke opbygge og supplere samlinger i institutioner eller for grupper til direkte undervisningsbrug. Om folkebibliotekets bistand til fremskaffelse af sådant materiale henvises til bemærkningerne nedenfor til § 6, nr. 2).

Aftale om samarbejde, der går ud over forpligtelsen, herunder om bistand til undervisningsinstitutioner vedrørende materialevalg eller biblioteksteknisk arbejde, træffes efter forhandling mellem de interesserede parter og efter kommunalbestyrelsens beslutning. Der bør i samarbejde med Kommunernes Landsforening udarbejdes vejledende retningslinjer for beregning af vederlag til folkebiblioteket for den ydede bistand.

Hvor det drejer sig om samarbejde med ikke kommunale institutioner forudsættes det, at institutionerne selv fremskaffer bevillinger til de udgifter, der er forbundet med samarbejdet. Ved samarbejde mellem kommunens egne institutioner herunder folkeskolen og folkebiblioteket afgør kommunalbestyrelsen om udgifterne skal opføres på folkebibliotekets eller på institutionernes budget.

Til stk. 2.

I stk. 2 fastslås, at der skal være samlinger for børn i både hovedbibliotek og filialer (faste og mobile).

Som nævnt ovenfor spiller afstanden en stor rolle for børns mulighed for at kunne komme på biblioteket. Der er ikke alene tale om afstanden i sig selv, men også — især for mindre børn — om forhold som trafiktæthed, øde vejstrækninger og lignende. Dette bevirker, at enhver afdeling af biblioteket (hovedafdeling eller filial) i realiteten fungerer som hovedbørnebibliotek i det pågældende område og derfor så vidt muligt må byde på en service i overensstemmelse hermed. Et særligt problem frembyder i denne forbindelse de udpræget landlige områder med spredt bebyggelse, der betjenes med bogbus. Man kan for sådanne områders vedkommende pege på muligheden af at køre med særlige børnebogbuser. Generelt må fastslås, at for disse landområders vedkommende må børnene, uanset at de har adgang til lån på skolebibliotekerne, på samme måde som børnene i byen have adgang til det moderne børne-

biblioteks rigt varierede tilbud, hvis den tilstræbte ligestilling skal opnås.

I denne forbindelse bemærkes, at visse arrangementer for børn erfaringsmæssigt også kan finde sted i en bogbus.

Til § 4.

Bortset fra at det i bibliotekslovene fra 1936 til 1959 hed, at bibliotekernes formål skulle tilgodeses ved „almendannende litteratur“, har kriterier for bogvalg (materialevalg) ikke været nævnt i lovene, men har måttet aflæses indirekte af formålsparagraffen. Derimod har de skiftende bekendtgørelser indeholdt visse retningslinier for materialevalget, mest udførligt den nugældende (af 13. maj 1965) fra hvis § 21, stk. 1-2, de væsentligste bestemmelser er optaget i nærværende lovforslag. Man finder det af vigtighed, at disse bestemmelser, der står i nøje forbindelse med bibliotekernes muligheder for at opfylde deres formål, og som har været af afgørende betydning for udviklingen af det moderne folkebibliotek og dets placering som kulturel faktor, optages i selve loven.

De kriterier, der skal lægges til grund for materialevalget, er kvalitet, alsidighed, aktualitet og neutralitet.

Ved kvalitet forstås ikke entydigt litterær eller æstetisk kvalitet, således må for faglitteraturens vedkommende også stilles krav til kvaliteten af det saglige indhold.

Begrebet kvalitet bør i det hele taget som hidtil ikke fortolkes snævert, men må i denne forbindelse snarest bestemmes ved sin modsætning: den upersonlige, stereotype litteratur (musik, billedkunst), som det netop er folkebibliotekernes opgave at tilbyde et alternativ til, også når det gælder den underholdende litteratur. Materialet bør bedømmes i forhold til dets betydning for opfyldelsen af folkebibliotekets formål.

Afgørende er her ikke de enkelte beslutninger om valg af materiale, men helheden der i overensstemmelse med kravet om alsidighed bør være velafbalanceret uden slagside i retning af det meget lette og populære eller det modsatte.

Kravet om aktualitet og alsidighed kan gøre det rimeligt at anskaffe materiale på et tidspunkt, hvor det er aktuelt, selv om en endelig bedømmelse i forhold til kvalitetskravet endnu ikke er mulig.

Det følger endvidere af aktualitetskravet, at der bør finde en regelmæssig kassation sted af forældet eller stadig ubenyttet materiale, og at materiale, der er stærkt efterspurgt, bør være tilstede i et sådant omfang, at urimeligt lange ventetider undgås.

Kravet om gennemført neutralitet i materialeval-

get har været et grundlæggende princip for danske folkebiblioteker siden 1920, men blev først formuleret i den gældende bekendtgørelse om folkebiblioteker. Bestemmelsen indebærer, at biblioteket skal råde over et alsidigt materiale, der lader alle opfattelser komme til orde, og at intet materiale af kvalitet må udelukkes på grund af de politiske, moralske eller religiøse synspunkter, det er udtryk for, idet det overlades benytteren på dette grundlag at danne sig sin personlige opfattelse. Det er således ikke den enkelte bogs (resp. andet materiales) neutralitet eller objektivitet kravet gælder, men helheden, der skal rumme materiale, som belyser et givet emne fra alle sider.

Til § 5.

Bestemmelserne i § 5 afløser bestemmelserne i nugældende lovs § 6 stk. 1-2, jfr. bekendtgørelsens § 17 stk. 8. Med lovforslagets formulering identificeres biblioteksbetjening med heltidsbiblioteksbetjening. Kravet om etablering af heltidsbibliotek gøres her ved generelt, medens det i nugældende lov dels er knyttet til en indbyggergrense (5.000 indb. lovens § 6, stk. 2), dels er afhængigt af om der ved et bibliotek er ansat en eller flere heltidsbeskæftigede personer (lovens § 6, stk. 1). Ændringen er væsentligst af principiel karakter. Kun 23 kommuner med under 5.000 indb. har endnu ikke etableret heltidsbibliotek, medens 95 kommuner med et større indbyggertal har opnået midlertidig dispensation fra kravet om etablering af heltidsbibliotek, jfr. nugældende lovs § 6, stk. 3. De nuværende deltidsbiblioteker kan dog fortsætte som sådanne indtil videre. Hertil sigter lovforslagets § 20, se bemærkninger hertil.

Situationen er for øjeblikket den at af landets 277 kommuner har de 159 (med ca. 4.2 mio. indb.) heltidsbetjening, og de 118 (med ca. 0,8 mio. indb.) deltidsbetjening. Af disse sidste berøres som nævnt kun de 23 af ændringen i lovforslaget.

Betegnelsen heltidsbibliotek og deltidsbibliotek der blev indført i forbindelse med bibliotekslovrevisjonen 1964 er ikke anvendt i loven men er gennemført i bekendtgørelse af 13. maj 1965 og 24. oktober 1966. Af nugældende lovs § 6 stk. 1-2, jfr. § 7 stk. 1 fremgår indirekte at et heltidsbibliotek er karakteriseret ved at dets leder er heltidsbeskæftiget og faguddannet bibliotekar. Omvendt forstås ved deltidsbibliotek et bibliotek hvis leder er deltidsbeskæftiget og hvor der ikke består krav om at denne skal være faguddannet. Ved faguddannet bibliotekar forstås en person der har gennemført folkebibliotekarstudiet ved Danmarks Biblioteksskole (eller en som ligeberettigede hermed anerkendt anden

bibliotekarisk uddannelse). For ledere og filialledere ved deltidsbiblioteker består iht bekendtgørelsens § 17 stk. 4 krav om deltagelse i et (2 ugers) grundkursus, jfr. bemærkninger til § 20.

Det følger umiddelbart af det ovenfor anførte, at der ikke i deltidsbibliotekerne er mulighed for at tilvejebringe en biblioteksbetjening af samme omfang og på samme professionelle niveau som i heltidsbibliotekerne.

Dette kommer også til udtryk ved, at der i de nugældende bekendtgørelser på en række områder findes særbestemmelser for deltidsbiblioteker, karakteriseret ved reducerede fordringer til virksomheden, især mht åbningstider, retningslinier for bogbestand mv. (Om de særlige deltidsbiblioteksbestemmelser, se iøvrigt bemærkninger til § 20).

Eksistensen af 2 principielt forskellige niveauer for biblioteksbetjening harmonerer ikke med den tidligere og nuværende lovgivnings målsætning: at tilvejebringe en principielt ensartet biblioteksservice for alle uanset bopæl. Deltidsbibliotekerne har især været og er i det væsentlige stadig knyttet til landkommunerne. Der er imidlertid, som udviklingen i samfundet har formet sig, ikke grund til at antage, at biblioteksbehovet, kvantitativt eller kvalitativt, er anderledes på landet end i byerne. Bibliotekslovgivningen bør derfor — som det er gennemført i skolelovgivningen — ikke i sine krav til virksomhedens indhold og kvalitet skelne mellem forskellige kommunetyper.

Forslaget om at gøre kravet om etablering af heltidsbiblioteksbetjening generelt må på den her nævnte baggrund betragtes som noget principielt meget væsentligt. Dette gælder uanset, at dets gennemførelse i praksis først kan ske efter en årrække, i hvilken kommuner, der ved lovens ikrafttræden har deltidsbibliotek, kan fortsætte hermed, se bemærkninger til § 20.

Formuleringen af § 5 udtrykker det der karakteriserer heltidsbiblioteket i den hævdundne betydning af dette ord: at den ledende bibliotekar er heltidsbeskæftiget og faguddannet og at det bibliotekariske arbejde iøvrigt varetages af faguddannede bibliotekarer.

Det er imidlertid næppe muligt at give en præcis definition af bibliotekarisk arbejde. Dette skyldes ikke mindst at der i de senere år er foregået en stadig ændring af arbejdsfordelingen. Arbejder der hidtil var betragtet som bibliotekariske eller blev udført af bibliotekarer er overført til andre personalekategorier, især den nye type medarbejdere biblioteksassistenter hvis grunduddannelse er kontormæssig. Denne ændrede arbejdsfordeling er vidt fremskredet men endnu ikke fuldt gennemført. Med

hensyntagen til denne udvikling kan dog nævnes visse arbejdsområder som under alle omstændigheder opfattes som bibliotekariske. Det gælder f. eks. den biblioteksfaglige ledelse og planlægning af kommunens biblioteksvæsen, valget af materialer, opbygning og vedligeholdelse af samlingerne og formidling af materialerne, herunder vejledning i deres benyttelse.

Uanset at der næppe på nuværende tidspunkt vil være uenighed om at disse områder danner kernen i det bibliotekariske arbejde, har man dog ikke fundet det hensigtsmæssigt at indføre en definition i lovforslaget der er bundet til den på et bestemt tidspunkt eller et bestemt udviklingsstadium gældende opfattelse, dels fordi man herved kunne blokere de stadig igangværende bestræbelser for en mere hensigtsmæssig arbejdsfordeling, dels fordi det ikke kan udelukkes at der i de kommende år kan vise sig behov for indførelse af helt nye medarbejderkategorier i takt med at bibliotekernes virksomhedsområde og opgaver øges eller ændrer karakter.

Bestemmelserne i § 5 er derfor udformet generelt, således at de fastslår et hovedprincip men lader muligheder åbne for en ændret opfattelse af bibliotekarens arbejdsområde og for indførelse af nye, endnu ikke kendte kategorier af personale med andre kvalifikationer.

Det bemærkes at anvendelsen af udtrykket „ledende bibliotekar“ i lovteksten ikke bør udelukke indførelsen af ændrede ledelsesformer i biblioteker, hvor der opnås enighed derom.

Den nugældende lovs krav om, at der i heltidsbiblioteker skal udarbejdes en arbejdsfordelingsplan (§ 4 stk. 2) er ikke videreført i lovforslaget, idet spørgsmålet bør overlades til den enkelte kommunalbestyrelses afgørelse.

Efter nugældende lovs § 7 stk. 1 skal der indhentes en udtalelse fra biblioteksdirektøren forud for ansættelse af ledende bibliotekar ved et heltidsbibliotek. Der er ikke fundet tilstrækkelig motivering for at opretholde denne bestemmelse og den er derfor ikke medtaget i lovforslaget for så vidt angår lokale folkebiblioteker. Den er derimod opretholdt for centralbibliotekers vedkommende, se bemærkningerne til § 11.

Ifølge § 4, stk. 1, i nugældende lov skal der i heltidsbiblioteker udarbejdes bestemmelser om bogvalgets (materialeudvalgets) organisation. I § 18 i bekendtgørelse om folkebiblioteker findes mere detaljerede regler om materialevalgets organisation, specielt lederens ansvar og beføjelser samt hans delegering af sine beføjelser til medarbejderne.

Kravet om regler for materialevalgets organisation er ikke opretholdt. Med hensyn til den ledende

bibliotekars beføjelser i denne henseende er det ikke fundet nødvendigt at fastsætte regler, idet hans stilling i forhold til det stående udvalg ikke afviger fra det almindelige kommunale forvaltningsmønster: Han bemyndiges til — under ansvar over for udvalget, der har det endelige ansvar og den endelige myndighed — at forestå det løbende materialevalg i overensstemmelse med lovens bestemmelser (lovforslagets § 4) og den af udvalget på dette grundlag fastlagte materialevalgspolitik (evt. arrangementsvirksomhed). Udvalget inddrages således efter almindelig praksis ikke i den løbende materialevalgsprocedure, men kun i principielle afgørelser og f. eks. i tilfælde, hvor der foreligger benytterklager over enkeltafgørelser truffet af biblioteket.

Med hensyn til lederens stilling til de øvrige bibliotekariske medarbejdere understreger bibliotekernes differentiering både i henseende til virksomhed og materialer og den dermed følgende specialisering blandt bibliotekarerne det nødvendige og ønskelige i at lederens materialevalgsmyndighed i videst muligt omfang delegeres ud til medarbejderne.

Til § 6.

Tilvejebringelsen af en biblioteksbetjening af ensartet standard — omend af et omfang afpasset efter virkeområdets størrelse — har været et mål for bibliotekslovgivningen siden 1920.

Der må lægges afgørende vægt på, at dette mål opretholdes, så kontinuiteten i udviklingen ikke brydes, så meget som der endnu er tale om store forskelle i serviceniveauet landet over. Dette synspunkt — samt nødvendigheden af nærmere at angive grænserne for og karakteren af den obligatoriske biblioteksbetjening — har motiveret, at man også efter specialrefusionens bortfald i selve lovforslaget har opretholdt de i denne forbindelse væsentligste af de nugældende bestemmelser.

Med samme motivering har man herudover fundet det nødvendigt at bemyndige ministeren til på enkelte områder at fastsætte sådanne regler om folkebibliotekernes indretning og virksomhed, som det ikke er fundet hensigtsmæssigt at medtage i selve loven. Disse regler, der kommenteres nærmere i det følgende, agtes som hidtil udsendt i en bekendtgørelse, der udarbejdes i samarbejde med de kommunale organisationer, eventuelt i form af et udvalgsarbejde.

De bestemmelser, der dels er optaget i selve lovforslaget, og som dels er omhandlet i §§ 6, 12, 15, stk. 2 og 20 udtrykker således tilsammen omfanget og arten af de forskrifter (de „centrale standarder og normer“), det er anset for væsentligt at opretholde også efter specialrefusionens bortfald.

Det tilføjes, at der forudsættes udsendt en forenklet og revideret udgave af de vejledende retningslinier for bogbestand og tilvækst, der er indeholdt i bekendtgørelse af 24. oktober 1966; jfr. herom bemærkningerne til § 2, stk. 1.

De vejledende retningslinier for bogbestand og tilvækst i folkebiblioteker tilsigter at dække bibliotekets grundfunktion: at stille en aktuel, alsidig og velholdt udlåns- og referencesamling til rådighed i et omfang, der står i rimeligt forhold til virkeområdets indbyggertal. De tager ikke sigte på filialer, bøger på fremmede sprog, musikaler, avis- og tidskrifthold. Endvidere er de vejledende retningslinjer kun beregnet på biblioteker med indtil 50.000 indbyggere.

En undersøgelse viser at den faktiske bogbestand og tilvækst i både heltids- og deltidsbiblioteker ligger over normerne. Tallene gælder bøger for voksne. Bogbestanden for børn kan ikke opgøres på tilsvarende måde, men stikprøver tyder på at normerne også her er opfyldt.

Til de enkelte punkter i nærværende paragraf bemærkes følgende:

1. *Ensartet katalogisering og klassificering.*

Det må være et uomgængeligt krav, at folkebibliotekernes materialer ordnes efter et ensartet system. Der tænkes her ikke alene på hensynet til benytterne og på lånesamarbejdet mellem de forskellige biblioteker, men også på, at de centralt fremstillede hjælpemidler (som trykte kort, kataloger osv.), der fremstilles og benyttes i udstrakt og stadigt øget omfang, forudsætter ensartede regler på dette område.

For at sikre dette foreslås det at opretholde bestemmelser, der i princippet svarer til § 23 stk. 1 i bekendtgørelse af 13. maj 1965 om folkebiblioteker.

2. *Deltagelse i lånesamarbejdet mellem de offentlige biblioteker.*

Det enkelte folkebibliotek er ikke alene en selvstændig enhed, men også en del af landets samlede biblioteksvæsen, hvis enkelte led står i snævert samarbejde med og supplerer hinanden, bl. a. ved indbyrdes lån. Lånesamarbejdet omfatter i denne forbindelse dels folkebibliotekernes indbyrdes lån, dels folkebibliotekernes lån fra forskningsbibliotekerne.

Regler om folkebibliotekernes deltagelse i lånesamarbejdet findes i bekendtgørelse om folkebiblioteker, særlig § 24 stk. 2 og § 30. Et folkebibliotek skal gennem centralbiblioteket søge at skaffe sine benyttede bøger og andet materiale som det ikke

selv ejer. Centralbibliotekerne er knudepunkter i lånesamarbejdet, jfr. § 10 i lovforslaget, som svarer til den gældende lov. De skal udlåne materiale til bibliotekerne i amtet som disse biblioteker ikke selv ejer, og som ikke må forudsættes anskaffet i det pågældende bibliotek under hensyntagen til dets virkeområdes størrelse. Materiale som opfylder det almindelige kvalitetskrav, jfr. lovforslagets § 4, men som centralbiblioteket ikke selv ejer, skal søges fremskaffet fra andre folkebiblioteker eller fra forskningsbibliotekerne.

Materiale der må forudsættes anskaffet af centralbiblioteket kan dog ikke ventes udlånt fra forskningsbibliotekerne.

Det er forudsat at folkebibliotekernes ret til lån fra andre biblioteker modsvarer af en pligt for folkebibliotekerne til selv at udlåne deres materiale til andre biblioteker.

I kraft af lånesamarbejdet behøver det enkelte folkebibliotek kun at udbygges til et grundniveau afpasset efter virkeområdets størrelse og dækkende det primære lokale behov. Til gengæld forudsætter lånesamarbejdet at det enkelte bibliotek er selvforsynende så langt som det er økonomisk forsvarligt, dvs. at materiale som kan udnyttes tilstrækkeligt i et givet folkebibliotek — det være sig et lokalt bibliotek eller et centralbibliotek — bør anskaffes der og ikke lånes udefra.

I forholdet til forskningsbibliotekerne gælder det at folkebibliotekerne som helhed, og navnlig centralbibliotekerne, bør være selvforsynende i langt højere grad end tidligere. Ved oprettelsen af Folkebibliotekernes Depotbibliotek, som modtager og udlåner materiale der afgives af folkebibliotekernes samlinger, er grunden lagt til en samling af ældre dansk litteratur som efterhånden i det væsentlige vil kunne dække folkebibliotekernes behov.

Lånesamarbejdet mellem de offentlige biblioteker formidles bl. a. gennem Bibliotekernes Oplysningskontor, en statsinstitution der navnlig har haft som opgave at søge bibliotekernes bestillinger lokaliseret til andre danske eller udenlandske biblioteker som ejer det ønskede materiale.

Det hidtidige lånesamarbejde mellem folkebiblioteker og forskningsbiblioteker har i det store og hele hvilet på tradition og uskrevne regler, ligesom en lang række instanser har været impliceret i styringen af lånesamarbejdet uden nogen egentlig opgavefordeling.

I betragtning af lånesamarbejdets stærkt voksende betydning for alle biblioteker og vigtigheden af at aflaste forskningsbibliotekerne samt behovet for at få fastlagt klare og ensartede retningslinjer for de forskellige bibliotekstypers deltagelse i låne-

samarbejdet, har spørgsmålet om dette samarbejdes organisation været behandlet i et udvalg hvorefter rigsbibliotekaren og biblioteksdirektøren, med bred tilslutning fra biblioteksside, har foreslået at nedlægge Bibliotekernes Oplysningskontor og i stedet at oprette et administrativt centrum for lånesamarbejdet under navn af Bibliotekernes Lånecentral. Dette spørgsmål vil senere blive taget op som særlig sag.

Mellem folkebibliotekerne og de i loven om en landscentral for undervisningsmidler og i forslag til lov om amtscentraler for undervisningsmidler nævnte centraler — jfr. betænkning 621-1971 — bør der træffes aftaler om gensidige låneveje, der sikrer at folkebibliotekerne, under hensyntagen til de begrænsninger, der følger af anden lovgivning, kan formidle lån til enkeltlånere fra centralerne. Det bør desuden undersøges, i hvilket omfang undervisningsinstitutioners biblioteker kan inddrages i lånesamarbejdet.

Til kapitel 2.

I dette kapitel er givet bestemmelser om kommunalt samarbejde og bibliotekernes styrelsesforhold.

Til § 7.

Paragraffen omhandler kommunalt samarbejde om folkebiblioteksvæsen. Bortset fra redaktionelle ændringer er der i forhold til gældende lov og bekendtgørelse den ændring, at kravet om Bibliotekstilsynets godkendelse af betjeningsoverenskomster ikke er opretholdt, og at der er indført en dispensationshjemmel (stk. 2). Om en ny bestemmelse, der kun vedrører kommuner med deltidsbibliotek, se bemærkninger til § 21.

Aftale om samarbejde (fællesskab eller betjeningsoverenskomst) kan indgås af kommuner efter de herom gældende regler i den kommunale styrelseslov. Når de 2 samarbejdsformer er nævnt i lovforslaget er det dels for at tydeliggøre bestemmelserne i § 2, stk. 1, dels på grund af forskellene med hensyn til godkendelsesprocedure og dispensationsmulighed (§ 7, stk. 2). Endelig er det fundet af betydning at fremhæve muligheden for samarbejde, der i mange tilfælde må anses for en hensigtsmæssig ordning.

Efter kommunalreformen er de kommunale enheder vel blevet større, men samtidig er nye opgaver taget op i bibliotekerne og publikums behov for og krav til virksomhedens kvalitet og kvantitet er stigende. På denne baggrund må det imødeses, at der i mange af de nye kommuner — som tidligere i deltidsbibliotekerne i de små kommuner — vil kunne opstå et misforhold mellem udnyttelsesmuligheden og bibliotekets nødvendige udbygning.

Hertil kommer, at der i mange af de nye kommuner ikke er en centralbebyggelse af en størrelse, der sikrer forsvarlig udnyttelse af en hovedafdeling, mens der nok vil være grundlag for en filial som led i en større biblioteksenhed. Hvor man indfører mobil betjening, vil den ofte kunne tilrettelægges mere smidigt og effektivt og mere rentabelt indenfor en enhed, der er større end den enkelte kommune. I det hele må man fastslå, at der ved en samarbejdsordning ofte er større mulighed (også med hensyn til materialebestand, personale, teknisk arbejde og lignende) for at opnå en bedre tilpasning til det lokale virkeområdes behov og dermed også en bedre udnyttelse af de investerede midler end hvor flere mindre kommuner hver for sig løser biblioteksopgaverne.

I *stk. 1* nævnes de to former for biblioteksmæssigt samarbejde, der kan etableres. Idet det iøvrigt forudsættes, at etablering af samarbejde sker i henhold til de herom gældende bestemmelser i den kommunale lovgivning, kan det principielle i hver af de to samarbejdsformer karakteriseres således:

Indgåelse af fællesskab forudsætter etablering af et fællesskabsorgan (jfr. bemærkningerne til § 8, stk. 1). Det drejer sig her om en snæver samarbejdsform, hvor de deltagende kommuners biblioteksvæsen er integreret i en administrativ enhed under fællesskabsstyrelsen, hvilket rummer åbenbare fordele med hensyn til en hensigtsmæssig og ensartet planlægning indenfor virkeområdet. Samarbejde i form af fællesskab er på grund af dets karakter bedst egnet, når de deltagende kommuner (biblioteker) er af nogenlunde samme størrelse og karakter. I andre tilfælde, f. eks. hvis den ene af parterne er et centralbibliotek, er en betjeningsoverenskomst mere hensigtsmæssig.

Ved en betjeningsoverenskomst køber en kommune en biblioteksbetjening af et i overenskomsten nærmere fastlagt omfang af en anden kommune mod et i overenskomsten aftalt vederlag, principielt af en sådan størrelse, at hele den med betjening forbundne udgift afholdes af den betjente kommune.

Mens indgåelse af fællesskab af den i lovforslaget omhandlede art kræver den kommunale tilsynsmyndigheds (tilsynsrådets) godkendelse er dette efter en praksis, der har været gældende under de hidtidige bestemmelser, ikke tilfældet ved oprettelse af betjeningsoverenskomster for så vidt de indeholder adgang til opsigelse indenfor et kortere åremål.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 3, stk. 2, om at biblioteksdirektøren (Bibliotekstilsynet) skal godkende betjeningsoverenskomster er ikke videreført i lovforslaget.

Som følge af definitionen på virkeområdet (Lovforslagets § 2, stk. 1) skal et biblioteksmæssigt samarbejde efter lovforslagets § 7 ligesom nu omfatte „den fulde biblioteksbetjening af de deltagende kommuners hele område“ (§ 3, stk. 1, i bekendtgørelse om folkebiblioteker).

Denne bestemmelse er opretholdt i lovforslaget på grund af den risiko for administrative problemer, manglende koordinering med økonomisk uheldige overlapninger og forringet publikumsbetjening som resultat, der altid vil være forbundet med, at ansvaret for et virkeområdes biblioteksbetjening fordeles på flere instanser. Hvis man i en kommune finder, at en fuldstændig biblioteksdækning af dens område økonomisk og udnyttelsesmæssigt vil stå i misforhold til kommunens størrelse, vil indgåelse af et fuldstændigt samarbejde med en anden kommune i almindelighed være mere hensigtsmæssig end et delvist samarbejde.

Der kan imidlertid være tilfælde, hvor indgåelse af delvist samarbejde forekommer mindre betænkeligt. I stk. 2 er derfor indført en hjemmel for dispensation fra lovens hovedregel, dog kun gældende betjeningsoverenskomster, idet den meget snævre samarbejdsform, fællesskabet, er vanskeligt forenelig med et delvist samarbejde, hvor ansvaret vil være fordelt, dels på de enkelte kulturelle udvalg, dels på fællesskabsstyrelsen der repræsenterer de samme kommuner.

Tilfælde hvor en dispensation kan komme på tale efter en konkret vurdering af omstændighederne er især følgende:

1. Bogbusbetjening af isoleret beliggende yderdistrikter, der omfatter den absolut mindste del af befolkningen i vedkommende kommune.
2. Bogbusbetjening af sommerhusområder i udprægede landliggekommuner.
3. Samarbejde om fælles drift af en fast filial i grænseområdet mellem to kommuner, når denne benyttes af beboere fra begge kommuner.

Til § 8.

§ 8 indeholder bestemmelser om folkebibliotekets styrelse, svarende til gældende lov (§ 3, stk. 1) og bekendtgørelse (§ 9, stk. 1). De nugældende særlige bestemmelser om selvejende biblioteker er udgået, da alle folkebiblioteker nu er kommunale. Det nugældende krav om udfærdigelsen af en vedtægt for biblioteket (lovens § 4) er udgået.

Det fastslås i stk. 1, at den umiddelbare forvaltning af folkebiblioteket skal varetages af et stående udvalg, respektive en fællesskabsstyrelse. Dette indebærer, at et udvalg nedsat efter den kommunale

styrelseslovs § 17, stk. 4 „til varetagelse af bestemte hverv eller til udførelse af forberedende eller rådgivende funktioner“ ikke kan varetage den umiddelbare forvaltning af folkebiblioteket.

Bestemmelsen stiller iøvrigt — med den begrænsning der ligger i styrelseslovens ønske om at reducere antallet af stående udvalg — den enkelte kommune frit med hensyn til, om den ønsker at oprette et særligt biblioteksudvalg, at henlægge biblioteksvæsenet under det kulturelle udvalg eller f. eks. at oprette et udvalg for biblioteksvæsen og beslægtede kulturelle anliggender, eksklusive skolevæsenet.

Den gældende lov indeholder (§ 3, stk. 1) en bestemmelse om, at ledelsen i Københavns kommune varetages af magistraten. Da der ved den nye kommunale styrelseslov er indført mulighed for, at visse andre kommuner kan indføre magistratsordning, er den hidtidige formulering ændret, så den nu omfatter kommuner med magistratsordning i almindelighed. Det overlades herefter til disse kommuner selv at fastsætte en styrelsesform i overensstemmelse med det i § 64, stk. 2, i den kommunale styrelseslov anførte.

Til kapitel 3.

I kapitel 3 er samlet de særlige bestemmelser om centralbiblioteker, dvs. biblioteker der dels virker som folkebibliotek for det lokale virkeområde, dels har særlige forpligtelser over for alle folkebiblioteker i centralbiblioteksområdet (amtet).

Den nuværende centralbiblioteksstruktur fastholdes (§ 9, stk. 1) idet der dog ved formuleringen er skabt mulighed for i særlige tilfælde at gøre en undtagelse herfra.

De særlige centralbiblioteksopgaver er i princippet de samme som hidtil (§ 10), men medens de hidtil i helt overvejende grad har været rettet mod deltidssbibliotekerne, vil de fremtidig også omfatte samarbejde med heltidssbibliotekerne, hvilket stiller øgede krav til centralbiblioteksvirksomheden.

Med hensyn til centralbibliotekets styrelse er det hidtidige princip om amtsrådets repræsentation opretholdt. Nyt er forslaget om at en repræsentant for Danmarks Biblioteksforenings amtskreds deltager i styrelsens møder. Den nugældende lovs bestemmelse om etablering af et rådgivende kontaktudvalg er ikke opretholdt.

Med hensyn til finansiering af centralbiblioteksvirksomheden foreslås i § 14 at denne alene påhviler amtskommunen, i modsætning til nu hvor udgiften deles mellem stat og amt.

Bestemmelsen om betaling for centralbibliotekets tekniske bistand (§ 10) er ny.

F. t. l. om folkebiblioteker.

Til § 9.

Det er forudsat at centralbiblioteksområdet er et amt. Dette er en videreførelse af det princip der udtrykkes i gældende lovs § 10 stk. 3, der indførtes ved lovændring af 12. marts 1970.

I forbindelse med vedtagelsen af ændringsforslaget i 1970 afgjorde ministeren at følgende centralbiblioteker skulle fortsætte efter 1. april 1972: Helsingør, Roskilde, Slagelse, Nykøbing F, Odense, Åbenrå, Esbjerg, Vejle, Herning, Århus, Viborg, Ålborg. Beslutning blev ikke taget om centralbibliotekerne i Gentofte og Rønne, henholdsvis fordi kommunalreformen endnu ikke var gennemført i Københavns amt og fordi Bornholms amt ved sin størrelse og antallet af kommuner afviger væsentlig fra de øvrige amter. Gentofte Kommunebibliotek må af praktiske grunde fungere videre som centralbibliotek, indtil afklaring af forholdene i hovedstadsområdet muliggør en endelig stillingtagen. Tilsvarende gælder biblioteket i Rønne, idet det dog her navnlig vil være udslagsgivende hvordan søns biblioteksstruktur planlægges. Når beslutning herom er truffet må centralbiblioteksproblemet på Bornholm tages op til overvejelse, jfr. bemærkninger til stk. 2.

Til stk. 2.

Bestemmelsen om at ministeren for kulturelle anliggender afgør hvilket af amtets biblioteker der skal være centralbibliotek svarer til nugældende lovs § 8. Bestemmelsen indebærer ikke at ministeren kan pålægge en kommune at drive et centralbibliotek mod dennes ønske, men tager sigte på at træffe en afgørelse i en valgsituation mellem 2 eller flere interesserede kommuner, og på at afgøre om et givet bibliotek findes egnet til at varetage opgaven. Ved afgørelsen vil der være at tage hensyn til om centralbiblioteket med hensyn til lokaler, materiale-samling og personale er af en sådan standard, at centralbiblioteksopgaven kan løses på forsvarlig måde.

Formuleringen „for hvert amt“ i stk. 1 er valgt for i særlige tilfælde at muliggøre en undtagelse fra det absolutte hovedprincip at der skal være et centralbibliotek i hvert amt. Motiveringen herfor er følgende: Man kan ikke udelukke den mulighed at en kommune der driver et centralbibliotek ikke ønsker at fortsætte hermed og at der ikke er andre kommuner i amtet der er villige til eller findes egnet til at påtage sig opgaven. Endvidere er der som nævnt endnu ikke taget endelig stilling til centralbiblioteksspørgsmålet for Københavns og Bornholms amter. Hvad specielt Bornholm angår er det en nærliggende mulighed at amtets 5 kommuner vælger at etablere et biblioteksmæssigt samarbejde

efter lovforslagets § 4. I så fald er grundlaget for en centralbiblioteksvirksomhed i dette amt bortfaldet. På denne baggrund bør foreligge en mulighed for at fravige det iøvrigt gældende princip, f.eks. ved at lade 2 amter betjene af samme centralbibliotek.

Til § 10.

Svarende til gældende lovs § 9 anføres her rammebestemmelser for centralbiblioteksforpligtelserne, idet det forudsættes, at der i en bekendtgørelse angives nærmere retningslinier for forpligtelsernes indhold, jfr. bemærkninger til lovforslagets § 12. Forpligtelsen omfatter „folkebibliotekerne i amtet“, mens den gældende lov anvender udtrykket „de lokale biblioteker i centralbiblioteksområdet“. Den nugældende formulering omfatter både folke- og skolebiblioteker. Ændringen er en følge af skolebibliotekernes nye lovmæssige placering.

Centralbiblioteksfunktionen falder i 2 hovedgrupper: Udlån og bistand (rådgivning og teknisk bistand).

Gennem udlån af materialer supplerer centralbiblioteket de lokale biblioteker, hvis samlinger dog forudsættes opbygget til et omfang og et niveau, der svarer til virkeområdets størrelse og karakter. Det forudsættes endvidere, at folkebibliotekerne (i sidste instans centralbibliotekerne) i væsentlig højere grad end nu er selvforsynende, så unødigt belastning af de faglige og videnskabelige biblioteker undgås. Dette gælder i første række den danske (både ældre og nyere) bogproduktion, men også den meget væsentlige del af litteraturen på fremmede sprog, der i stigende grad efterspørges i folkebibliotekerne.

Centralbibliotekets udlånsforpligtelser over for folkebiblioteker i amtet omfatter i princippet også audiovisuelle samlinger. Denne overbygningsfunktion kan først fastlægges, når de lokale bibliotekers samlinger har nået et nogenlunde rimeligt omfang, jfr. bemærkningerne til § 2, stk. 1.

Den højere grad af selvforsyning og den stærkt øgede efterspørgsel efter mere speciel litteratur, der erfaringsmæssigt følger med overgang fra deltids- til heltidsbetjening i kommunerne, stiller store krav til kapaciteten i centralbibliotekets materialebestand, og en effektiv og hurtig imødekomelse af låneønsker forudsætter dels en tilstrækkelig dublering, dels opbygning af et effektivt distributionsapparat (telex, transportkøretøjer osv.). Indenfor de enkelte amter bør der etableres et samarbejde mellem centralbibliotekerne og de i forslag til Lov om amtscentraler og loven om en landscentral for undervisningsmidler nævnte centraler for undervisningsmidler med det formål at skabe koordinering i opbygningen af materialesamlingerne. En drøftelse af en

afgrænsning af arbejdsopgaverne mellem centralbiblioteket og amtscentralerne bør desuden tages op.

Om lånesamarbejdet mellem de offentlige biblioteker og mellem disse og centralerne for undervisningsmidler, se iøvrigt bemærkninger til lovforslagets § 6, nr. 2.

Af de to bistandsområder vil den rådgivende faglige bistand overfor områdets biblioteker (kommuner) dels være præget af en fortsættelse af den hidtidige bistand overfor deltidsbibliotekerne, dels af at der bør opbygges en tilsvarende, men betydeligt mere krævende og differentieret rådgivnings- og koordineringsfunktion overfor heltidsbibliotekerne. Dette gælder på områder som planlægning, materialevalg og -pleje og formidling (f. eks. informations-tjenesten, kontaktarbejde, arbejdet med audiovisuelle materialer osv.). Opgavens løsning forudsætter tilstedeværelsen i centralbiblioteket af medarbejdere med specialviden og med tilstrækkelig tid — ved siden af deres almindelige arbejde i biblioteket — til ajourføring af denne viden samt til forberedelse til og deltagelse i den mødevirksomhed, det vil være nødvendigt at etablere f. eks. i områdets folkebiblioteker og for forskellige grupper af medarbejdere ved disse biblioteker. Desuden vil centralbibliotekets samarbejde med Biblioteksdirektoratet bl. a. med henblik på koordinering af den centrale og den lokale rådgivning, naturligt være healagt til disse medarbejderes arbejdsområde.

Det forudsættes at centralbibliotekets sagkyndige bistår biblioteket i den enkelte kommune ved udformning af en biblioteksplan herunder også sikrer at der tages hensyn til den større helhed, bl. a. ved undersøgelse af det hensigtsmæssige i samarbejde med andre kommuner.

Om forholdet mellem centralbiblioteker og biblioteksdirektoratets rådgivning, se bemærkninger til § 15.

Med hensyn til centralbibliotekets tekniske bistand fremhæves især muligheden for at overlade det tekniske arbejde vedrørende indkøb (men ikke valg) af materialer, klargøring, indbindingskontrol m. v. til centralbiblioteket. Den foreligger også efter gældende lov, men er kun benyttet af deltidsbiblioteker, for hvilke den er obligatorisk, jfr. bekendtgørelse om folkebiblioteker af 13. maj 1965 §§ 19, stk. 3 og 23, stk. 2. Muligheden bør fremtidig også udnyttes (på frivillig basis) af i første række nyetablerede, men også allerede igangværende mindre heltidsbiblioteker, indtil eventuelt en landsomfattende centralisering findes formålstjenlig og gennemførlig.

Centralbibliotekernes samarbejde med deltidsbiblioteker, dvs. de biblioteker, der efter lovforsla-

gets § 20 foreløbig fortsætter som sådanne, forudsættes videreført i samme form som hidtil, dog med ajourføring på visse punkter, se bemærkninger til § 20.

Til § 11.

Som nævnt i bemærkningerne til lovudkastets § 5 agtes den nugældende bestemmelse om Biblioteksdirektoratets udtalelsesret ved ansættelse af ledende bibliotekar ved heltidsbiblioteker ikke opretholdt.

I betragtning af den betydningsfulde rolle centralbibliotekerne indtager i det samlede bibliotekssystem er bestemmelsen dog, som det fremgår af § 11, foreslået fastholdt for disse bibliotekers vedkommende. På grund af centralbiblioteksvirksomhedens karakter af egnsfunktion og amtsrådets økonomiske forpligtelser over for virksomheden er det endvidere fundet naturligt også at lade amtsrådet erklære sig. Det forudsættes at amtsrådets udtalelse medsendes til Biblioteksdirektoratet.

Til § 12.

Bemyndigelsen tager sigte på den nødvendige udarbejdelse af visse bestemmelser om centralbibliotekets forpligtelser over for områdets folkebiblioteker, som mere generelt er omtalt i bemærkninger til § 10. I forhold til de nuværende bestemmelser herom, §§ 30 og 31 i bekendtgørelse om folkebiblioteker, vil der, som det fremgår af bemærkningerne til § 10, være tale om kvalitativt og kvantitativt øgede opgaver for så vidt angår samarbejdet med heltidsbiblioteker, medens funktionerne over for deltidsbiblioteker fortsætter med mindre ændringer.

De nugældende bestemmelser om centralbibliotekerne (§§ 39-41 i bekendtgørelsen om folkebiblioteker) agtes revideret. Bestemmelsen i § 38, der angiver det mindste antal af bibliotekarstillinger, der skal være normeret ved centralbiblioteket, agtes ikke opretholdt.

Bemyndigelsen tager endvidere sigte på (jfr. bemærkninger til § 14) i det omfang, det findes nødvendigt, at lade udarbejde nærmere bestemmelser om grundlaget for beregning af de med centralbiblioteksvirksomheden forbundne udgifter.

Det er forudsat, at de regler der udarbejdes efter bemyndigelsen i denne paragraf udarbejdes i samarbejde med de kommunale organisationer og at de i videst muligt omfang bliver vejledende.

Om forholdet til centralen for undervisningsmidler se bemærkningerne til § 6, nr. 2.

Til § 13.

Da amtsrådet efter forslaget (§ 14) afholder udgifterne ved centralbiblioteksfunktionen, bør det sikres direkte indflydelse på denne del af bibliotekets

virksomhed. Hertil sigter bestemmelsen i stk. 1, der svarer til gældende lovs § 10, stk. 1, og dennes fortolkning i praksis. Bestemmelsen i stk. 2 tilsigter at etablere en direkte kontakt mellem centralbiblioteksudvalget og de ansvarlige biblioteksinstanser i de kommuner centralbiblioteksvirksomheden er rettet imod.

Det bemærkes, at repræsentanterne for amtsrådet og for Danmarks Biblioteksforening kun er berettigede til at deltage i det stående udvalgs forhandlinger om bibliotekets forhold.

For kommuner med magistratsordning fastsættes efter stk. 3, jfr. § 8, stk. 2, bestemmelse om centralbibliotekets styrelse, herunder om amtsrådets og Danmarks Biblioteksforenings repræsentation i styrelsen efter stk. 1 og 2 i den lokale styrelsesvedtægt.

I disse kommuner kan amtsrådet og Danmarks Biblioteksforenings amtskreds dog ifølge sagens natur ikke blive repræsenteret i et stående udvalg. De kan derimod få sæde i f. eks. et biblioteksudvalg, der er rådgivende for den pågældende rådmand.

Den begrænsning af amtsrådsrepræsentanternes indflydelse, der følger heraf, finder også sted under nugældende lov, men synes ikke at have voldt problemer i praksis i de 3 kommuner, det drejer sig om: Odense, Ålborg og Århus.

Den nugældende lov indeholder (§ 10, stk. 2 og 3) bestemmelser om nedsættelse af et rådgivende kontaktudvalg, respektive et fælles rådgivende kontaktudvalg, det sidste i amter hvor der er mere end ét centralbibliotek. Bestemmelsen er ikke optaget i lovforslaget, da erfaringerne fra praksis ikke i almindelighed har overbevist om det hensigtsmæssige i denne ordning. Hvad specielt det fælles kontaktudvalg angår, er dets forudsætninger bortfaldet fra 1. april 1972 (jfr. § 9, stk. 1).

Til § 14.

Centralbiblioteksvirksomheden er hidtil finansieret ved særlige tilskud til centralbiblioteket fra staten og amtskommunen, siden 1970 sådan at de to parter bidrager med halvdelen hver. Efter forslaget skal de enkelte folkebiblioteker i amtet som hovedregel betale centralbiblioteket for den bibliotekstekniske bistand, de modtager, mens amtskommunen refunderer centralbibliotekets hjemstedskommune udgiften til den øvrige centralbiblioteksvirksomhed (materialeforsyning og rådgivning, se § 10 i lovforslaget).

Efter den nye bestemmelse betragtes denne del af centralbiblioteksvirksomheden som en egusopgave, der sigter på det samlede folkebiblioteksvæsen i amtet, herunder også centralbibliotekets hjemstedskommune. Udgiften foreslås derfor dækket af

amtskommunen over den amtskommunale beskatning. Det er forudsat, at statens andel af det hidtidige centralbibliotekstilskud afløses af et generelt tilskud til amtskommunerne.

Amtskommunens udgift til centralbiblioteksvirksomheden afholdes efter forslaget på grundlag af et lokalt udarbejdet budget, der skal godkendes af amtsrådet som bevillingsmyndighed. Amtsrådet får herigennem mulighed for direkte indflydelse på centralbiblioteksvirksomheden, og der skabes gennem budgetproceduren og de dermed forbundne forhandlinger basis for et organisk samarbejde mellem amtsrådet og centralbibliotekets hjemstedskommune. Man anser det under disse omstændigheder ikke for nødvendigt at der udarbejdes et til budgettet svarende regnskab for centralbiblioteksvirksomheden.

Budgettet skal som nævnt omfatte udgiften til den del af centralbiblioteksvirksomheden, der består i at udlåne eller fremskaffe materiale til folkebibliotekerne i amtet og at rådgive dem. De nærmere bestemmelser om centralbibliotekets opgaver fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender (se bemærkninger til § 12).

Udgiften til rådgivning kan beregnes nogenlunde sikkert på grundlag af den arbejdstid, virksomheden kræver. Derimod vil en beregning af den faktiske udgift ved udlånsvirksomheden volde vanskeligheder, og der må i givet fald opstilles faste kriterier for beregning af denne udgift. Det er forudsat, at Biblioteksdirektoratet efter forhandling med de interesserede parter kan udarbejde en vejledning til brug ved udgiftsberegningen.

Den tekniske bistand, der består i at centralbiblioteket udfører det tekniske arbejde vedrørende bogkøb, katalogisering og indbinding m. v. („klargøringsarbejdet“) for et bibliotek, skal efter forslaget betales af det enkelte bibliotek efter regning (§ 10 i lovforslaget). Det er ikke anset for rimeligt at pålægge amtskommunen betaling for en service, der ikke kan ventes benyttet i lige høj grad af alle biblioteker i amtet. Man har dog på den anden side villet åbne mulighed for, at amtskommunen i visse tilfælde, hvor den skønner det rimeligt, påtager sig betalingen.

Deltidsbibliotekernes klargøringsarbejde har hidtil været overladt til centralbiblioteket (§ 19, stk. 3, og § 23, stk. 2, i bekendtgørelse om folkebiblioteker). Denne regel forudsættes opretholdt, men med den omtalte ændring, hvorefter arbejdet som hovedregel udføres mod vederlag fra biblioteket.

Til kapitel 4.

Kapitlet omhandler det hidtidige Bibliotekstilsyn,

der foreslås benævnt Biblioteksdirektoratet samt Biblioteksrådet.

Til § 15.

En væsentlig del af statens administration på folkebiblioteksområdet er henlagt til Bibliotekstilsynet, der virker som et direktorat under Ministeriet for kulturelle anliggender. Det foreslås derfor betegnet som sådant. Bestemmelserne om Biblioteksdirektoratet er en videreførelse af § 20 i den gældende lov.

Biblioteksdirektoratets hovedopgave vil fortsat være at yde bibliotekerne råd og vejledning, også ved deltagelse i lokale forhandlinger. Mens centralbibliotekets rådgivning især hviler på erfaringer fra det praktiske arbejde og tager sigte herpå og på de lokale forhold i amtet, er Biblioteksdirektoratets rådgivning af mere principiel karakter. Den knytter sig til administrationen af lovgivningen og bygger på erfaringsmateriale fra ind- og udland.

Til dette formål skal Biblioteksdirektoratet fortsat indsamle og bearbejde og i fornødent omfang publicere oplysninger, herunder statistik, om folkebibliotekernes virksomhed, og formidle tilsvarende materiale fra udlandet. Biblioteksdirektoratet skal organisere faglige møder for at fremme en nødvendig informationsudveksling mellem den centrale og den lokale sagkundskab og bidrage til en ligelig udvikling af folkebiblioteksvæsenet i de enkelte centralbiblioteksområder.

Tilskudsberegningen til kommunerne bortfalder ved ophævelsen af driftstilskuddet, men det er foreslået at kommunalbestyrelserne fortsat skal have pligt til at give Biblioteksdirektoratet oplysninger om folkebibliotekernes virksomhed og økonomi bl. a. i form af årlige indberetninger, jfr. § 14 i bekendtgørelse om folkebiblioteker. Hertil er føjet en forpligtelse til indberetning om den planlagte udbygning af folkebiblioteksvæsenet.

Efter kommunalreformen er der — jfr. bemærkningerne til § 3 — i næsten alle kommuner et udtalt behov for en decentralisering af biblioteksbetjeningen, baseret på en nyvurdering af den hidtidige biblioteksstruktur.

På længere sigt vil i en række kommuner et deltidsbibliotek blive afløst af heltidsbibliotek, jfr. bemærkningerne til § 5, og endelig må det forudsættes, at især mindre og tyndt befolkede kommuner vil overveje at indgå biblioteksmæssigt samarbejde med andre kommuner.

De her nævnte forhold peger alle på, at det vil være af stor saglig og samfundsøkonomisk betydning, at der i kommunen udarbejdes en folkebiblioteksplan.

Den endelige afgørelse vedrørende kommunens

biblioteksplan må træffes af vedkommende kommunalbestyrelse, men det er af betydning, at den lokale biblioteksplanlægning bringes i sammenhæng med planlægningen i amtet. De nærmere regler om indberetningerne fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender.

Den nugældende bestemmelse i § 16, stk. 1 i bekendtgørelse om folkebiblioteker, hvorefter lokale- og byggeplaner skal forelægges for biblioteksdirektoratet til udtalelse, er ikke opretholdt i lovforslaget.

Der er imidlertid en nær sammenhæng mellem planlægningen af kommunens biblioteksstruktur og lokaleplanlægningen. Bibliotekslokalernes placering, størrelse, indretning og udstyr er afgørende for at det enkelte folkebibliotek kan opfylde sit formål efter loven, for at arbejdet kan ske på hensigtsmæssig måde, og for at samlingerne kan komme til fuld udnyttelse.

På dette område, hvor der skal investeres på langt sigt og træffes afgørelser af betydelig økonomisk rækkevidde, og hvor der ikke findes centralt fastsatte normer, må det fortsat anses for betydningsfuldt, at kommunalbestyrelsen tilvejebringer bredest mulige beslutningsgrundlag gennem biblioteksdirektoratets medvirken.

Denne rådgivning på et område, hvor det enkelte bibliotek normalt ikke råder over tilstrækkelig sagkundskab, og hvor man gennem Biblioteksdirektoratet kan drage nytte af erfaringer fra hele landet, og som i praksis består i konsulentbistand under hele den forberedende del af planlægningen, vil stadig være et vigtigt led i biblioteksdirektoratets rådgivningsarbejde.

Til § 16.

I Biblioteksrådet er repræsenteret de forskellige folkebiblioteksinteresser inden for staten og kommunerne samt biblioteks- og bibliotekarorganisationerne. Biblioteksdirektoratet virker som sekretariat for Biblioteksrådet.

Til stk. 1.

Biblioteksrådet består efter forslaget af 16 medlemmer mod nu 17. Kommunernes Landsforening repræsenteres ved 3 medlemmer efter sammenslutningen af de tidligere 3 kommunale organisationer, som hver havde 1 repræsentant. Amtsrådsforeningen i Danmark repræsenteres ved 2 medlemmer mod nu 1. På grund af strukturændringer i Danmarks Biblioteksforening ændres foreningens repræsentation fra 5 til 3 medlemmer, samtidig med at Bibliotekarforeningen repræsenteres ved 1 medlem. Folkeskoledirektoratets og Danmarks Skolebiblioteksforenings repræsentation med hver 1 medlem ophører som følge af skolebibliotekernes overførelse

fra biblioteksloven til undervisningsministeriets område.

I overensstemmelse med et af undervisningsministeriet fremsat forslag har man fundet det ønskeligt, at dette repræsenteres i biblioteksrådet ved et medlem, der har tilknytning til landscentralen for undervisningsmidler. Man vil herved opnå, at repræsentationen ikke blot dækker alle uddannelser under undervisningsministeriet, men også uddannelser under andre institutioner. Tilsvarende er folkebibliotekerne repræsenteret i landscentralens repræsentantskab.

Til stk. 2.

De nugældende bestemmelser i lov om folkebiblioteker m. v. afgiver ikke hjemmel for at beskikke suppleanter for Biblioteksrådets medlemmer.

Det må imidlertid anses for rimeligt, at der på linje med, hvad der gælder andre nævn og råd under ministeriet for kulturelle anliggender, indføres en suppleantordning, der sikrer en fast repræsentation for alle repræsenterede embeder, organisationer og institutioner m. v. i et råd af den her foreslåede størrelse, idet det er af betydning, at de repræsenterede organisationer, institutioner m. v. altid er til disposition for rådets drøftelser og altid kan være orienteret derom ved direkte deltagelse.

Man har fundet det rigtigst, at der ikke blot beskikkes suppleanter for undervisningsministeriet, samt for de i forslaget § 16, stk. 1, omhandlede organisationer og institutioner, men at der tillige af praktiske grunde beskikkes suppleanter for indehaverne af de i bestemmelsen opregnede embeder, herunder for Biblioteksdirektøren, der er formand for rådet.

Bestikkelsesperioden for embedsindehavernes suppleanter er fastsat til fire år i overensstemmelse med den for de øvrige suppleanter gældende regel.

Til stk. 4.

Det foreslås, at ministeren for kulturelle anliggender fastsætter rådets forretningsorden efter indstilling fra rådet. Bestemmelsen træder i stedet for reglerne om rådets mødehyppighed m. v. i den gældende lovs § 21, stk. 3.

Ved lovændringen i 1964 blev der optaget en bestemmelse i lovens § 21, stk. 4, om adgang til at indbringe biblioteksdirektørens afgørelser efter § 2, stk. 2, § 3, stk. 2, og § 6, stk. 3, for Biblioteksrådet. Kun én af disse bemyndigelser til biblioteksdirektøren er videreført i lovforslaget (se § 7, stk. 2 om Biblioteksdirektoratets godkendelse af betjeningsoverenskomster). Særbestemmelsen i § 21, stk. 4, er ikke blevet brugt og foreslås ophævet som overflødig.

Til kapitel 5.

Efter forslaget videreføres, ændres eller bortfalder de hidtidige tilskud fra staten i medfør af biblioteksloven på følgende måde (der henvises til bilag 2: Lov af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v. med senere ændringer):

Driftstilskuddet efter lovens § 5, stk. 1-3, bortfalder og forudsættes afløst af et generelt tilskud til kommunerne.

Samtidig bortfalder rådighedssummen til bibliotekernes fællesopgaver, jfr. lovens § 18, stk. 1, der fremkommer ved tilbageholdelse af 2½ pct. af driftstilskuddet. Folkebibliotekernes andel af rådighedssummen afløses dels af tilskud efter forslaget § 17, stk. 1, nr. 1, dels af særlige bevillinger til institutioner, som hidtil er drevet med støtte af rådighedssummen, se bemærkninger nedenfor til § 17.

Det særlige inventartilskud efter lovens § 5, stk. 4, bortfalder. Ved nybygning eller ombygning af folkebiblioteker kunne der bevilges kommunerne et særligt inventartilskud forudsat at beløbet ikke indgik i bibliotekets almindelige driftsbudget. På grund af bevillingens ringe størrelse er det særlige inventartilskud senest ydet i 1968/69. Siden da er refusionen af inventarudgifter kun ydet i form af driftstilskud.

Statens andel af centralbibliotekstilskuddet efter lovens § 11, stk. 1-4, bortfalder og forudsættes afløst af et generelt tilskud til amtskommunerne.

Tilskuddet til de storkøbenhavnske folkebibliotekers fællesopgaver efter lovens § 11, stk. 5, forudsættes opretholdt indtil videre i form af en særlig bevilling på de årlige finanslove. Efter § 37 i bekendtgørelsen om folkebiblioteker administreres tilskuddet af De Storkøbenhavnske Folkebibliotekers Samarbejdsudvalg, som består af mindst 2 repræsentanter for hver af kommunerne i området (Københavns Amt samt København og Frederiksberg). Samarbejdsudvalget nedsætter et arbejdsudvalg bestående af 7 bibliotekarer. Budgettet for tilskuddets anvendelse skal forelægges biblioteksdirektøren til godkendelse. Virksomheden, der er centraliseret i et kontor med 5 ansatte, har bl. a. gennem katalogudgivelser fået landsomfattende betydning og bør foreløbig videreføres, indtil der kan tages stilling til en eventuel nyordning i forbindelse med en ændring af den kommunale struktur i Storkøbenhavn. Tilskuddet er opført på finansloven 1973-74 med 600.000 kr.

Tilskuddet til Københavns Kommunes Biblioteker efter lovens § 11, stk. 6, bortfalder. Tilskuddet er ydet med 100.000 kr. årlig (pristalsreguleret) som støtte til Københavns Kommunes Bibliotekers udlån til andre biblioteker, men kan ikke opretholdes

efter omlægningen af driftstilskud til generelle tilskud.

Tilskuddet efter lovens § 18, stk. 2 a, til biblioteksbetjening af militære tjenestesteder foreslås opretholdt i form af særlige bevillinger; disse biblioteker forventes delvis at kunne afvikles, idet de lokale folkebiblioteker kan varetage også betjeningen af det indkaldte mandskab, Civilforsvaret og de civile værnepligtige. Der vil herom blive ført forhandlinger mellem de implicerede ministerier.

Tilskuddet til Søfartens Bibliotek efter lovens § 18, stk. 2 b, videreføres, se bemærkninger til lovforslagets § 17, stk. 1 nr. 4.

Tilskuddet til Centralbiblioteket for Tuberkulosepatienter efter lovens § 18, stk. 2 c, videreføres som et tilskud til biblioteksbetjening af tuberkulosepatienter, se bemærkninger til forslaget § 17, stk. 1, nr. 5.

Rådighedssummen til enkelte folkebibliotekers løsning af særlige opgaver m. v. efter lovens § 18, stk. 2 d, afløses af tilskud efter forslaget § 17, stk. 1, nr. 1-3, se bemærkninger dertil.

Staten afholder som hidtil udgifterne ved biblioteksbetjening af Christiansø, se bemærkningerne til forslaget § 17, stk. 2.

Endelig videreføres bevillingen til Dansk Forfatterfond efter lovens § 19 med de tekniske ændringer, som følger af driftstilskuddets bortfald, se bemærkninger til forslaget § 18.

Til § 17.

I denne paragraf er samlet de lovbestemmelser om tilskud til folkebiblioteksformål, som foreslås videreført fra den gældende lov. Om Dansk Forfatterfond, se bemærkninger til § 18.

Tilskuddene under stk. 1, nr. 1-3, afløser de to hidtidige rådighedssummer, nemlig folkebibliotekernes andel af rådighedssummen til løsning af bibliotekernes fællesopgaver, jfr. § 18, stk. 1, i den gældende lov, og rådighedssummen til løsning af særlige opgaver, jfr. § 18, stk. 2 d, i loven.

Rådighedssummen til løsning af bibliotekernes fællesopgaver er fremkommet ved en reduktion på 2½ pct. af driftstilskuddene til de enkelte biblioteker og anslås for 1973-74 til 3.675.000 kr. Folkebibliotekernes andel af dette beløb udgør efter aftale 80 pct., skolebibliotekernes 20 pct.

En væsentlig del af folkebibliotekernes rådighedssum er medgået til driften af Bibliotekstilsynets Systemafdeling, Bibliotekscentralens Bibliografiske Afdeling og Folkebibliotekernes Depotbibliotek. Den fremtidige drift af disse permanente institutioner foreslås sikret i fornødent omfang gennem særlige bevillinger på de årlige finanslove, mens en

række andre fællesopgaver tænkes støttet ved tilskud efter lovforslagets § 17, stk. 1, se nedenfor.

Biblioteksdirektoratets Systemafdeling er en videreførelse af den rationaliseringsafdeling, som med tilskud af folkebibliotekernes rådighedssum blev oprettet i 1964 for at rådgive bibliotekerne ved gennemførelse af betænkningen „Rationalisering i danske folkebiblioteker“. Afdelingens nuværende arbejdsområde er folkebibliotekernes forretningsgange og arbejdsmetoder samt systemarbejde og elektronisk databehandling. Afdelingen er sekretariat for Folkebibliotekernes Edb-udvalg. I den forløbne periode har folkebibliotekerne gennemført en vidtgående rationalisering med støtte fra Bibliotekstilsynet. Afdelingens opgaver er forlængst anerkendt som et fast led i Bibliotekstilsynets initiativtagende og koordinerende virksomhed, og dens leder er ansat som tjenestemand i Bibliotekstilsynet. Derimod afholdes alle dens øvrige udgifter endnu af rådighedssummen. Det vil derfor være nødvendigt at forhøje Bibliotekstilsynets (Biblioteksdirektoratets) nuværende driftsbevilling med et beløb svarende til det hidtidige tilskud, når rådighedssummen bortfalder.

Bibliotekscentralen udskilte i 1969 en Bibliografisk Afdeling, hvis økonomi hviler i sig selv uafhængig af økonomien i Bibliotekscentralens andre afdelinger. Bibliografisk Afdeling omfatter to sektioner: Registrering og Bogvalgsvejledning. Til Sektion Registrering henlagde man bl. a. følgende opgaver: Udarbejdelsen af nationalbiografien (Dansk Bogfortegnelse, Dansk Tidsskrift Index m. v.), som Bibliotekscentralen allerede havde varetaget gennem en lang årrække, samt den internationale standardbognummer-administration og bibliografiske planlægningsopgaver. Sektion Bogvalgsvejledning blev etableret i 1971-72 og har til opgave at vejlede folkebibliotekerne ved indkøb af udenlandsk litteratur. Bibliografisk Afdeling har indtil nu væsentlig været baseret på tilskud fra folkebibliotekernes og skolebibliotekernes rådighedssum. Opgaver svarende til registreringssektionens er i andre lande typisk henlagt til nationalbiblioteket og må også her i landet løses med statsstøtte. Bogvalgsvejledningen har krævet støtte i etableringsfasen, men må principielt betragtes som en service for de enkelte biblioteker, der efter en kortere overgangsperiode bør hvile økonomisk i sig selv. Det foreslås derfor at opføre en bevilling på de årlige finanslove svarende til den hidtidige støtte af rådighedssummen, herunder også skolebibliotekernes rådighedssum, til Bibliografisk Afdelings registreringssektion, mens den økonomiske støtte til bogvalgsvejledningen kan bortfalde, eventuelt efter en overgangsperiode.

Folkebibliotekernes Depotbibliotek er en selv-

ejende institution, der har til formål at modtage, og i fornødent omfang opbevare, udlåne og i øvrigt disponere over bøger og andet materiale, der afgives af folkebibliotekernes samlinger. Depotbiblioteket blev oprettet i 1968 som en rationaliseringsforanstaltning og rummer nu ca. 200.000 bind, svarende til en pladsbesparelse i folkebibliotekerne på ca. 5.000 hyldemeter. Der er tale om den sjældnere benyttede litteratur, som bør være samlet i et fælles magasin, hvor få eksemplarer kan dække landets behov. Driftsudgifterne er dækket ved tilskud fra folkebibliotekernes rådighedssum og et mindre tilskud fra De Storkøbenhavnske Folkebibliotekers Samarbejdsudvalg. Der er ikke taget endelig stilling til Depotbibliotekets fremtidige status, men biblioteket har allerede nu fået en sådan betydning, også ved en begyndende aflastning af statens biblioteker i lånesamarbejdet, at dets fortsatte virksomhed må sikres. De hidtidige tilskud foreslås derfor indtil videre afløst af en særlig bevilling til Depotbibliotekets drift på de årlige finanslove.

De øvrige opgaver, som er støttet af de to hidtidige rådighedssummer, foreslås i fremtiden støttet ved tilskud efter forslaget § 17, stk. 1, nr. 1-3. Her tænkes bl. a. på forsøgsvirksomhed, udgivelse af faglige publikationer, udvalgsarbejde, konferencer og andre fællesopgaver. Den bogmæssige forsyning af danske befolkningsgrupper i udlandet agtes videreført, og der bør fortsat være mulighed for at støtte enkelte biblioteker der skal løse eller påtager sig at løse særlige opgaver. Specielt er det vigtigt, at der kan ydes støtte til kommuner, hvor særlige forhold, f. eks. sommerhusområder, medfører ekstraordinær belastning af biblioteket.

Tilskuddet efter forslaget § 17, stk. 1, nr. 1-3, fordeles af ministeren for kulturelle anliggender efter indstilling fra et fordelingsudvalg, svarende til den ordning som har været gældende for folkebibliotekernes rådighedssum. Udvalget kan bemyndiges til inden for visse rammer at fordele tilskuddene under ansvar over for ministeren.

Biblioteksbetjening af Christiansø, der falder uden for den kommunale inddeling, er en statsopgave. For tiden har Bornholms Centralbibliotek påtaget sig betjeningen af Christiansø mod et tilskud af den „særlige rådighedssum“. Med forslaget § 17, stk. 2, indføres udtrykkelig hjemmel i loven for, at staten afholder udgifterne ved denne opgaves løsning.

Tilskuddet til Søfartens Bibliotek efter § 18, stk. 2 b, i den gældende lov videreføres efter forslaget § 17, stk. 1, nr. 4. Søfartens Bibliotek er et selvejende folkebibliotek hvorfra skibsbiblioteker udstationeres i danske handelsskibe, marineskibe og andre stats-

skibe, sømandshjem m. v. Tilskuddet fastsættes under hensyntagen til opgavernes omfang og størrelsen af de private midler, som indgår.

Tilskuddet til Centralbiblioteket for Tuberkulosepatienter efter § 18, stk. 2 c, i den gældende lov videreføres efter forslaget § 17, stk. 1, nr. 5 som et tilskud til biblioteksbetjening af tuberkulosepatienter over hele landet. På grund af smittefare er der stadig behov for en særlig biblioteksbetjening af tuberkulosepatienter, men virksomheden er stagnerende på grund af sygdommens ringe udbredelse, og det er ikke hensigtsmæssigt at opretholde centralbiblioteket som selvstændig institution. I stedet bør opgaven henlægges til et stort folkebibliotek, hvorfra den kan løses mod vederlag mere økonomisk end i et særligt bibliotek.

Til § 18.

Siden 1946 har staten ydet et årligt vederlag til danske forfattere for benyttelsen af deres bøger gennem folke- og skolebibliotekerne. Ved lovændringen i 1964, jfr. § 19 i den gældende lov blev vederlaget forhøjet, så det nu udgør et beløb svarende til 6 pct. af driftstilskuddet til folke- og skolebibliotekerne. Af dette beløb fordeles 100.000 kr. (pristalsreguleret) som legater til oversættere. De bevilgede beløb indgår i Dansk Forfatterfond, der har til opgave at forestå fordelingen efter nærmere regler fastsat af kulturministeren. De gældende vedtægter for Dansk forfatterfond er stadfæstet den 30. september 1965. Udviklingen under den gældende lov fremgår af oversigten:

Finansår	Samlet bevilling*	Vederlag til forfattere	
		Fordelingsgrundlag	Vederlag pr. bind
	Kr.	Bind	Øre
1965-66	2 293 144	2 706 801	76
1966-67	2 829 464	2 822 337	92
1967-68	3 682 254	3 136 380	110
1968-69	4 219 439	3 388 010	113
1969-70	5 169 566	3 917 113	126
1970-71	5 920 968	4 700 669	121
1971-72	6 581 397	5 317 798	119
1972-73	7 823 095	6 184 121	122

* Inkl. legatbeløbet til oversættere.

Der er fremsat adskillige forslag om ændringer i den bestående ordning. I betænkningen om revision af biblioteksloven foreslås det bl. a. at udvide kredsen af vederlagsberettigede til også at omfatte komponister og billedkunstnere, at lade det Grønlandske Landsbiblioteks samlinger indgå i fordelingsgrundlaget og at ophæve Dansk Forfatterfond. Dansk

Forfatterforening har bl. a. foreslået en forhøjelse af ydelserne til forfattere og oversættere. Der er stillet forslag om en biblioteksafgift til danske forlæggere, og endelig er der fremsat ønske om, at også udenlandske forfattere skal have del i afgiften. Hertil kommer spørgsmålet om en særlig ordning for skolebibliotekerne efter den lovmæssige adskillelse af folkebiblioteker og skolebiblioteker.

I juli 1972 nedsatte ministeren for kulturelle anliggender et udvalg til undersøgelse af vilkårene for produktionen, distributionen og brugen af bøger i Danmark, herunder også de virkninger som udviklingen på biblioteksområdet har på forfatterens og oversætternes indtjeningsmuligheder. I sin betænkning ventes udvalget at ville tage stilling til en række af de nævnte forslag om ændring af afgiftsordningen.

Forslag til en ny udformning af § 18 agtes fremsat, så snart udvalgets betænkning foreligger, og de deri indeholdte forslag er behandlet af ministeriet i sammenhæng med forslag om udvidelse af kredsen af berettigede.

Under hensyn hertil foreslås det at udskyde revisionen af forfatterfundsparagraffen og i en overgangsperiode at videreføre den gældende ordning principielt uændret, kun med de nødvendige tekniske ændringer som følge af driftstilskuddets bortfald.

I overgangsperioden fortsætter Dansk Forfatterfond sin virksomhed, og beløbene uddeler efter uændrede retningslinier til den samme kreds af berettigede, ligesom skolebibliotekernes bogbestand indgår i fordelingen som hidtil. Det er herved forudsat, at den hidtidige forpligtelse for folke- og skolebibliotekerne til at give forfatterfonden oplysning om antallet af bind i bibliotekerne til brug ved beregningen af forfatterafgift, består uændret.

Efter driftstilskuddets bortfald kan der ikke regnes en samlet forfatterfondsbevilling på samme måde som nu. I stedet foreslås det i stk. 1 at fastsætte det årlige vederlag til forfatterne som et prismsreguleret beløb pr. bind, hvormed de er repræsenteret i bibliotekerne. Grundbeløbet på 1,25 kr. er fastsat under hensyn til udviklingen til og med 1969-70, da vederlaget var 1,26 kr. pr. bind, og indebærer en kompensation for den tilskudsreduktion på 10 pct., som blev gennemført med virkning fra 1971-72. Pr. 1. juli 1972 udgør det foreslåede vederlag med prisregulering 1,36 kr. pr. bind.

Grundbeløbet til oversætterne foreslås forhøjet fra 100.000 kr. til 150.000 kr., idet basis for prisreguleringen er ændret fra januar 1963 til januar 1971. Pr. 1. juli 1972 udgør det foreslåede grundbeløb med prisregulering 163.500 kr.

Til kapitel 6.

Kapitlet omhandler forskellige ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser.

Til § 19.

Efter den gældende lov om folkebiblioteker beregnes og udbetales statstilskuddet til disse biblioteker på grundlag af virksomheden inden for det enkelte finansår. Overgang til den ændrede tilskudsform må derfor finde sted med udgangen af et finansår. Det foreslås, at loven træder i kraft 1. april 1974.

Det tilføjes, at ikrafttrædelsestidspunktet for skolebibliotekernes overgang til undervisningsministeriets område ligeledes fastsættes til 1. april 1974.

Til § 20.

Det fremgår af bemærkningerne til § 5, at der lægges vægt på, at biblioteksbetjening i biblioteksloven er identisk med heltidsbiblioteksbetjening, selv om dette princip ikke kan gennemføres i praksis umiddelbart ved den reviderede lovs ikrafttræden. Af flere grunde er det nødvendigt, at de nuværende deltidsbiblioteker foreløbig får mulighed for at fortsætte som sådanne. For det første bør overgangen til heltidsbiblioteksbetjening af samfundsøkonomiske grunde grundigt overvejes og planlægges — ikke mindst med henblik på muligheden af samarbejde med andre kommuner — for det andet vil den endnu bestående knaphed på faguddannede bibliotekarer nødvendiggøre en gradvis udvikling.

Under den gældende lov har kommuner med mere end 5.000 indb. i henhold til bestemmelsen i lovens § 6 principielt skullet etablere heltidsbibliotek, men der har kunnet gives dispensation fra dette krav, jfr. § 6, stk. 3.

Hidtil er alle ønsker om midlertidig dispensation imødekommet. Vægtige grunde taler som nævnt imod at forcere udviklingen på dette punkt, og lovforslaget indeholder derfor en bestemmelse om, at spørgsmålet om de nuværende deltidsbibliotekers overgang til status som heltidsbibliotek tages op til overvejelse i folketingsåret 1978-79.

Dette må gælde dels de 95 kommuner der allerede har fået dispensation, dels de 23 kommuner der hidtil ikke har været omfattet af kravet om etablering af heltidsbiblioteksbetjening.

Der kan i et bibliotek, der omfattes af lovforslagets § 20, ansættes heltidsbeskæftiget arbejdskraft, uden at forslaget § 5 træder i kraft for vedkommende bibliotek, med mindre det drejer sig om ansættelse af heltidsbeskæftiget og faguddannet leder.

Udformningen af § 20 betyder, at lovforslagets § 5 indtil videre sættes ud af kraft for kommuner,

F. t. 1. om folkebiblioteker.

der ved lovens ikrafttræden har deltidsbibliotek. For arbejdets varetagelse i de pågældende biblioteker gælder således ingen krav om ansættelse af faguddannede bibliotekarer, kontorpersonale eller heltidsbeskæftiget faguddannet ledende bibliotekar. Derimod bør bestemmelsen om en vis uddannelse for ledere og filialledere ved deltidsbiblioteker, der findes i bekendtgørelse af 13. maj 1965 om folkebiblioteker (§ 17, stk. 4) principielt opretholdes, jfr. § 20, stk. 1, 2. pkt. De nævnte bestemmelser angår deltagelse i et af Danmarks Biblioteksskole afholdt grundkursus for deltidsbibliotekarer, for tiden af 2 ugers varighed. De hertil knyttede bestemmelser om at udgiften ved deltagelse af dette kursus afholdes af kommunen forudsættes opretholdt.

I den nugældende bekendtgørelse (af 13.5.65) findes herudover en række bestemmelser der udelukkende tager sigte på deltidsbiblioteker. Det drejer sig især om en række bestemmelser vedrørende deltidsbibliotekets forhold til centralbiblioteket. Karakteristisk er at samarbejde på visse områder har været obligatorisk for begge parter. Med visse justeringer forudsættes disse bestemmelser videreført, jfr. forslagens § 20, stk. 1, 2. pkt.

I de vejledende retningslinier for bogbestand og tilvækst (Bekendtgørelse af 24.10.66) stilles der væsentligt lavere fordringer til deltidsbiblioteker. Ved den foreslåede revision af denne vejledning (se bemærkninger til § 2, stk. 1) forudsættes dette princip videreført.

De særlige bestemmelser om deltidsbiblioteket agtes med bemyndigelse i § 20 udsendt i en bekendtgørelse, der udarbejdes i samarbejde med de kommunale organisationer.

Bestemmelsen i § 20, stk. 1, foreslås optaget til revision i folketingsåret 1978-79, da det må findes hensigtsmæssigt at vurdere udviklingen på dette område efter forløbet af en femårig periode.

Til § 21.

En ny særbestemmelse for deltidsbiblioteker er den i § 21 foreslåede, hvorefter ministeren kan fastsætte regler om, at etablering af biblioteksmaessigt samarbejde i henhold til lovforslagets § 7 mel-

lem kommuner med deltidsbibliotek ikke skal kunne finde sted. Begrundelsen herfor er først og fremmest at de problemer der i det hele er forbundet med at drive et biblioteksvæsen på deltidsbasis i kommuner af den idag gængse størrelse vil blive væsentligt forøget ved etablering af en endnu større administrativ enhed. Det er en selvfølge at et samarbejde der indgås med henblik på i fællesskab at etablere et heltidsbibliotek ikke er omfattet af denne bestemmelse.

Sådanne regler agtes udarbejdet i samarbejde med de kommunale organisationer.

Til § 22.

Det grønlandske biblioteksvæsen drives af staten og henhører fra den 1. april 1972 under Ministeriet for Grønland.

Det er i betænkning nr. 607 om revision af folkebiblioteksloven anført, at man rent principielt finder tiden inde til at lade biblioteksloven omfatte Grønland hvorfor man har foreslået optaget en bemyndigelsesbestemmelse i loven, hvorefter denne kan sættes i kraft for Grønland med de afvigelser, som de grønlandske forhold tilsiger.

Ifølge en indstilling af 17. maj 1972, afgivet til Grønlandsrådet af en arbejdsgruppe vedrørende det grønlandske biblioteksvæsen, er tiden endnu ikke moden til at indføre den danske bibliotekslov i Grønland. Bl. a. bør man afvente en afklaring af den kommende udvikling i kommunestrukturen. Arbejdsgruppen har dog på linie med ovennævnte revisionsbetænkning tilsluttet sig, at der skabes hjemmel til at sætte biblioteksloven i kraft i Grønland med de afvigelser, som de særlige grønlandske forhold tilsiger.

Efter forhandling med Ministeriet for Grønland indeholder lovforslaget imidlertid ingen bemyndigelsesbestemmelse af den foran angivne art, idet det med henblik på en eventuel senere ordning af det grønlandske biblioteksvæsen ved en særlig lov må anses for hensigtsmæssigt, at der først tilvejebringes klarhed omkring spørgsmålene vedrørende byrde- og opgavefordelingen på Grønland, og at den nødvendige administrative opbygning gennemføres.

Bilag 1.

Lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Statens tilskud i medfør af folkebiblioteksloven er opført på finanslovkonto § 21 2.05. Tilskud til biblioteksformål, underkontiene 61. og 62.

Driftstilskuddene til folke- og skolebibliotekerne er på finansloven for 1973-74 opført med 128.600.000 kr., men den endelige udgift kan nu anslås til ca. 143.000.000 kr. På forslaget til finansloven for 1974-75 er driftstilskuddet opført med 150.150.000 kr.

Det særlige statstilskud til centralbibliotekerne er for finansåret 1973-74 opført med 4.300.000 kr. og den endelige udgift kan nu anslås til ca. 5.020.000 kr. inkl. efterregulering for 1972-73. Tilskuddet er for finansåret 1974-75 opført med 4.706.000 kr.

Driftstilskuddene til folke- og skolebibliotekerne samt det særlige statstilskud til centralbibliotekerne vil blive besparet på ministeriet for kulturelle anliggenders budget for finansåret 1974-75, og statens tilskud til folkebibliotekerne og centralbibliotekerne vil fremtidig blive ydet i henhold til lovgivningen om generelle tilskud til amtskommuner og kommuner og om udligningen mellem disse. Skolebibliotekerne, der ved dette lovforslag udgår af ministeriet for kulturelle anliggenders ressource agtes finansieret dels kommunalt, dels efter ovennævnte lovgivning om generelle tilskud m. v. Lovforslag herom forventes at blive fremsat af undervisningsministeren i indeværende folketingssamling.

Det bemærkes, at der i finansåret 1974-75 og eventuelt 1975-76 i overensstemmelse med de hidtil gældende lovregler om statstilskud til folke- og skolebibliotekerne må påregnes mindre efterreguleringer af statens driftstilskud til og med finansåret 1973-74, idet de kommunale regnskaber for finansåret 1973-74 først foreligger i løbet af finansåret 1974-75. Efterreguleringerne vil blive søgt på tillægsbevillingslovforslagene for de pågældende finansår. Af disse efterreguleringsbeløb vil — ligeledes som hidtil — 2½ pct. ikke blive udbetalt, men tilbageholdt som rådighedssum til løsning af bibliotekernes fællesopgaver. Da dette beløb kun vil an-

drage 1/40 af ovennævnte efterreguleringer, vil beløbet af praktiske grunde blive opført sammen med bevillingerne til de i forslaget § 17, stk. 1, nr. 1-3, nævnte formål, hvorom henvises til bemærkningerne nedenfor. Skolebibliotekernes andel af det tilbageholdte beløb vil blive overført til Landscentralen for undervisningsmidler.

Af det samlede driftstilskud til folke- og skolebibliotekerne er som nævnt 2½ pct. ikke udbetalt men opført på en særskilt finanslovkonto og tilbageholdt som en rådighedssum til løsning af folkebibliotekernes fælles opgaver. Den andel af rådighedssummen, som hidrører fra folkebibliotekernes driftstilskud, fordeles efter den gældende lov af ministeren for kulturelle anliggender, mens undervisningsministeren fordeler skolebibliotekernes andel, som efter aftale mellem Direktoratet for folkeskolen og seminarierne og Biblioteksdirektoratet er fastsat til 20 pct. af den samlede rådighedssum. Den del af rådighedssummen, som svarer til de fælleskommunale samlingers driftstilskud, medregnes dog ubeskåret i skolebibliotekernes andel.

Rådighedssummen for 1973-74 er anslået til 3.675.000 kr., hvoraf folkebibliotekernes andel kan ventes ansat til ca. 2.875.000 kr. og skolebibliotekernes andel til ca. 800.000 kr. Rådighedssummen for finansåret 1974-75 er opført på finanslovsforslaget med 3.850.000 kr. Heraf kan folkebibliotekernes andel anslås til 3.030.000 kr. og skolebibliotekernes andel til 820.000 kr.

Folkebibliotekernes rådighedssum til løsning af fællesopgaver foreslås afløst dels af tilskud efter lovforslagets § 17, stk. 1, nr. 1-3, dels af særlige bevillinger på de årlige finanslove til tre institutioner, som hidtil har modtaget driftstilskud af folkebibliotekernes rådighedssum, nemlig Biblioteksdirektoratets Systemafdeling, Bibliotekscentralens bibliografiske afdeling og Folkebibliotekernes Depotbibliotek.

Biblioteksdirektoratets Systemafdeling modtog i 1972-73 et tilskud af folkebibliote-

kernes rådighedssum på 703.682 kr., bl. a. til dækning af lønudgifter for 8 ansatte. I 1973-74 og 1974-75 påregnes ingen aktivitetsudvidelse. Tilskuddet skal følgelig kun reguleres i forhold til løn- og prisudviklingen.

Biblioteksdirektoratets årlige driftsbevilling agtes foreslået forhøjet med et beløb svarende til det hidtidige tilskud af rådighedssummen, og det for ministeriet for kulturelle anliggender fastsatte personaleloft samtidig søgt forøget med de 8, der nu er ansat i den af rådighedssummen hidtil finansierede systemafdeling.

Bibliotekscentralens bibliografiske afdeling modtog i 1972-73 et samlet tilskud af folkebibliotekernes og skolebibliotekernes rådighedssum på 1.232.820 kr. I 1973-74 vil tilskudsbehovet vokse som følge af løn- og prisstigninger til ca. 1.425.000 kr., heraf ca.

825.000 kr. til registreringssektionen. I 1974-75 vil tilskudsbehovet være ca. 1.586.000 kr., heraf ca. 1.036.000 kr. til registreringssektionen. Støtten til registreringssektionen foreslås videreført ved særlige bevillinger på de årlige finanslove.

Folkebibliotekernes Depotbibliotek modtog i 1972-73 et tilskud af folkebibliotekernes rådighedssum på 608.000 kr., og vil i 1973-74 modtage ca. 750.000 kr. Hertil kommer et årligt tilskud på 50.000 kr. fra De Storkøbenhavnske Folkebibliotekers Samarbejdsudvalg. For 1974-75 er de samlede driftsudgifter anslået til 1.000.000 kr. Støtten til Depotbiblioteket foreslås videreført ved særlige bevillinger på de årlige finanslove.

Følgende skema viser den budgetterede fordeling 1974-75 af rådighedssummen til løsning af bibliotekernes fællesopgaver:

Formål	Folkebibliotekernes andel	Skolebibliotekernes andel	I alt
	Kr.	Kr.	Kr.
Bibliotekstilsynets Systemafdeling	825.000	—	825.000
Bibliotekscentralens bibliografiske afdelings registreringssektion	829.000	207.000	1.036.000
Depotbiblioteket	950.000	—	950.000
Andre fællesopgaver for folkebiblioteker	426.000	—	426.000
Andre fællesopgaver for skolebiblioteker	—	613.000	613.000
I alt	3.030.000	820.000	3.850.000

Inventartilskud.

Bortfald af det særlige inventartilskud i henhold til gældende lovs § 5, stk. 4, påvirker ikke statsbevillingen til bibliotekerne, idet tilskud af bevillingen ikke er ydet i de senere år.

Storkøbenhavn.

Tilskuddet til de storkøbenhavnske folkebibliotekers fællesopgaver forudsættes opretholdt indtil videre i form af en særlig bevilling på de årlige finanslove. Tilskuddet er opført på finansloven for 1973-74 med 600.000 kr. og på finanslovsforslaget for 1974-75 med 675.000 kr.

De Storkøbenhavnske Folkebibliotekers Samarbejdsudvalg har hidtil støttet Folkebibliotekernes Depotbibliotek med 50.000 kr. årligt. Dette beløb foreslås i fremtiden ydet direkte til Depotbiblioteket mod en til-

svarende nedsættelse af tilskuddet til de storkøbenhavnske fællesopgaver.

Københavns kommune.

Bortfaldet af det pristalsregulerede tilskud på 100.000 kr. til Københavns kommunes biblioteker medfører en besparelse for staten, som for tiden udgør ca. 175.000 kr. årligt.

Militære tjenestesteder m. v.

Tilskuddet til biblioteksbetjening af militære tjenestesteder m. v. foreslås opretholdt i form af særlige bevillinger på de årlige finanslove, indtil videre på ministeriet for kulturelle anliggendes budget. Bevillingen er opført på finansloven for 1973-74 med 675.000 kr. og er for 1974-75 opført med 695.000 kr. Dette beløb er som et led i den

finansielle stramning ved ændringsforslag til finanslov for finansåret 1974-75 søgt nedsat med 296.000 kr. til 399.000 kr.

*Søfartens bibliotek og Centralbiblioteket
for tuberkulosepatienter.*

Tilskuddene til Søfartens bibliotek og til Centralbiblioteket for tuberkulosepatienter, er på finansloven for 1973-74 opført med henholdsvis 330.000 kr. og 140.000 kr. og er opført med tilsammen 535.100 kr. på finanslovsforslaget for 1974-75. Tilskuddene videreføres i den form, som er nævnt i bemærkningerne til det tidligere fremsatte lovforslags § 17, stk. 1, nr. 4 og 5. Forslaget medfører ingen merudgift eller besparelse for staten.

Særlige tilskud.

Med tilskuddet efter lovforslagets § 17, stk. 1, nr. 1-3, videreføres de to hidtidige rådighedssummer, dog således at tilskuddene til Biblioteksdirektoratets Systemafdeling, Bibliotekscentralens Bibliografiske Afdeling og Folkebibliotekernes Depotbibliotek afløses af særlige bevillinger (se ovenfor), og således at udgiften til biblioteksbetjening af Christiansø afholdes efter forslaget § 17, stk. 2.

Tilskud efter § 17, stk. 1, nr. 2 til kommuner, hvor særlige forhold vanskeliggør biblioteksbetjeningen, er dog i det hele en nydannelse og må forudsætte en bevilling, som går ud over de tidligere rådighedsbeløb. I bemærkningerne til det oprindelige lovforslags § 2, stk. 2 (side 9) og § 17 (side 22) er det foreslået bl. a. at yde særlige tilskud til kommuner, hvor en biblioteksbetjening af den forudsatte standard på grund af specielle forhold er væsentlig dyrere end i en „normalkommune“. I bemærkningerne er som eksempel nævnt udprægede landliggekommuner. Om det ønskelige i at sikre en veludbygget biblioteksbetjening af de mindre ø-samfund, såvel selvstændige ø-kommuner som kommuner, der er en del af en fastlandskommune, for at bidrage til styrkelse af det lokale miljø, henvises til side 42 i betænkning nr. 607 om revision af biblioteksloven.

Det er ikke muligt at beregne behovet for tilskud af denne karakter eller at opstille kriterier for deres fordeling, for man

kender effekten af overgangen til generelle tilskud og af andre udligningsordninger. Det foreslås imidlertid, jndtil et mere sikkert beregningsgrundlag foreligger, at forhøje bevillingen til tilskud efter lovforslagets § 17, stk. 1-3, med 175.000 kr.

Den endelige bevilling til løsning af formålene under § 17, stk. 1, nr. 1-3, vil derfor omfatte tilskuddene fra de hidtidige rådighedssummer, med fradrag af tilskuddene til Biblioteksdirektoratets Systemafdeling, Bibliotekscentralens Bibliografiske Afdeling, Folkebibliotekernes Depotbibliotek, og Christiansø jfr. indledningen til nærværende afsnit, men med tillæg af den nævnte merudgift på 175.000 kr., der modsvares af den ovenfor nævnte besparelse af tilskuddet til Københavns kommunes biblioteker.

Som følge af overgangen til tilskud efter objektive kriterier vil der som anført blive søgt bespart 154.856.000 kr. under finanslovkonto § 21.2.05.61.01. og 61.03. på forslaget til finanslov for finansåret 1974-75.

De ovenfor nævnte bevillinger til støtte af særlige biblioteksformål under folkebiblioteksloven vil som anført ikke medføre merudgifter for staten.

Vederlag til danske forfattere m. fl.

Bevillingen til Dansk Forfatterfond udgjorde 7.823.095 kr. for 1972-73. Hvis de ændrede regler i lovforslagets § 18 havde været gældende i dette år, skulle bevillingen for 1972-73 være udregnet på følgende måde, idet gennemsnitspristallet for 1972-73 med januar 1971 som basis var 109:

1. Forfattervederlag: 6.184.121 bind á 1,36 kr...	8.410.405 kr.
2. Oversætterlegater.....	163.500 -
3. Dansk Forfatterfonds administration.....	160.000 -
	<hr/>
	8.733.905 kr.

Merudgiften ville således andrage godt 900.000 kr. Til sammenligning kan nævnes, at bevillingen for 1972-73 ville have været ca. 870.000 kr. højere uden den tilskudsreduktion, som blev gennemført ved ændringsloven af 31. marts 1971, jfr. de indledende bemærkninger til lovforslaget. Det

bemærkes, at man ikke er i stand til at beregne bevillingen til Dansk Forfatterfond for 1973-74, idet man endnu ikke har modtaget en opgørelse over antallet af bind for det pågældende år. Det tilføjes, at bevillingen for finansåret 1973-74 er søgt med 7.920.000 kr., og at bevillingen for finansåret 1974-75 er søgt med 9.240.000 kr.

I udgiftsbeløbene er ikke medregnet eventuelle afgifter til f. eks. billedkunstnere og komponister, da grundlaget herfor endnu ikke foreligger, jfr. herom bemærkningerne til § 18 i det tidligere fremsatte lovforslag.

Skolebibliotekernes rådighedssum.

Skolebibliotekernes ovenfor nævnte andel af rådighedssummen vedrørende bibliotekernes fællesopgaver (for finansåret 1974-75 anslået til 820.000 kr.) forudsættes overført til Landscentralen for undervisningsmidlers budget, jfr. bemærkninger til undervisningsministeriets forslag til lov om amtscentraler og en landscentral for undervisningsmidler, fremsat i folketingssamlingen 1972-73. Efter aftale med undervisningsministeriet fradrages dog det beløb, som udgør skolebibliotekernes tilskud til Bibliotekscentralens bibliografiske afdelings registreringssektion; for 1974-75 er dette beløb anslået til 207.000 kr.

De samlede merudgifter ved nærværende lovforslag vil således andrage:

Forhøjelsen som følge af det ændrede grundlag for beregningen af forfattervederlag (1972-73-tal)	900.000 kr.
--	-------------

De økonomiske konsekvenser for kommunerne.

Som nævnt i indledningen til bemærkningerne til nærværende lovforslag og i indledningen til nærværende bilag vil statens driftsudgifter til folkebibliotekerne blive søgt besparet under budgettet for ministeriet for kulturelle anliggender, og statens tilskud vil fremtidig blive ydet i henhold til lovgivningen om generelle tilskud til amtskommuner og kommuner og om udligningen mellem disse.

Nærværende lovforslag indeholder i overensstemmelse hermed kun bestemmelser om

mindstekravene til folkebiblioteksvirksomheden i de enkelte kommuner. Da indholdet af denne virksomhed i alt væsentligt er det samme som efter den nugældende lov, vil lovforslaget ikke umiddelbart forøge folkebibliotekernes budgetter.

Lovforslaget tilstræber at fastholde den igangværende udvikling henimod et ensartet grundniveau for biblioteksbetjening i landet som helhed ligesom det tilstræbes at de biblioteker, der endnu ikke har nået dette grundniveau, fortsat udbygges, idet man dog må forvente, at de for tiden gældende økonomiske restriktioner vil virke dæmpende på udbygningstakten.

Udgiften til den del af biblioteksvirksomheden, der efter nugældende lov og også efter forslaget ligger uden for mindstekravene til folkebiblioteksvirksomheden, vil fortsat helt være bestemt af kommunerne selv.

Den del af de nuværende samlede biblioteksudgifter (siden 1968-69 anslået til 20 pct.), der vedrører skolebiblioteker i folkeskolen, ligger ligeledes uden for lovforslagets område. Det kan i denne forbindelse oplyses, at lovforslaget ikke indeholder bestemmelser, der medfører merudgifter begrundet i skolebibliotekernes overførelse til folkeskoleloven, samt at forslaget om ophævelse af det obligatoriske samarbejde mellem folkebiblioteker og skolebiblioteker ikke i sig selv medfører udgifter.

Om de væsentligste punkter i lovforslaget bemærkes i øvrigt følgende:

1. Bestemmelsen om obligatorisk folkebibliotek er ikke ny og medfører ikke øgede økonomiske krav, da alle kommuner har etableret biblioteksbetjening, jfr. dog nedenfor under pkt. 3.

2. Bestemmelsen om, at folkebibliotekerne skal stille ikke blot bøger, men også andet egnet materiale til rådighed, er ej heller ny. Dette materiale omfatter ikke blot noder, tidsskrifter m. m., men tillige audiovisuelt materiale såsom grammofoonplader, film, lyd- og billedbånd, grafik, billedproduktioner m. v.

Efter den nugældende bibliotekslovs ikrafttræden 1. april 1965 er der blevet påbegyndt en opbygning af samlinger, først og fremmest af grammofoonplader. Dette gælder dog ikke alle kommuner, og udbygnings-

graden i de kommuner, der anskaffer audiovisuelle materialer, er meget forskellig.

135 biblioteker, der dækker et befolkningsunderlag på 4,1 mill. indbyggere, havde pr. 15. august 1973 søgt om og fået godkendelse til at anskaffe audiovisuelt materiale med statstilskud. Det er dog ikke alle, der har udnyttet denne tilladelse. Pr. 31. marts 1973 havde 106 biblioteker påbegyndt opbygning af samlinger af grammofonplader og kasettebånd. Samlingerne omfatter i alt 475.791 plader og 5.017 kasettebånd. Samlingernes størrelse varierer fra ca. 20 til ca. 38.000 enheder. De 106 biblioteker dækker et befolkningsunderlag på ca. 3,8 mill. indbyggere. 74 af de 106 biblioteker (med ca. 2,8 mill. indbyggere) har påbegyndt udlån af plader og bånd i større eller mindre omfang. Udlånets størrelse varierer fra ca. 30 til 204.000 plader i 1972-73.

Samlingerne af andre materialer (billedkunst, dias, film, mikrofilm m. m.) er endnu meget små. Efter en undersøgelse foretaget af Bibliotekstilsynet i 1971 skønnes ca. 82 pct. af det i 1971-72 budgetterede beløb, 6,4 mill. kr., at være budgetteret til indkøb af grammofonplader til såvel udlån som benyttelse på stedet (præsensbenyttelse) og ca. 18 pct. til andre materialer samt til apparatur.

Det nuværende udgiftsniveau kan belyses ved følgende tal:

Budgetår	Folkebiblioteker- nes budgetterede udgifter til audiov. saml.	Disse udgif- ter fordelt på antal biblioteker	Disse udgifter i pct. af de pågæld. bibliotekers saml. udg. (+ skolebibl.)
	mill. kr.		pct.
1971-72....	6,4	94	2,4
1972-73....	8,2	110	2,6
1973-74....	9,5	121	2,5

Det fremtidige udgiftsniveau på dette område er afhængigt af den enkelte kommunalbestyrelses beslutning, ligesom kommunalbestyrelsen afgør, hvorvidt audiovisuelle materialer kan hjemlånes.

3. Lovforslagets generelle krav om etablering af heltidsbiblioteksbetjening (§ 5) medfører ingen øjeblikkelig merudgift, idet de biblioteker, der ved lovens ikrafttræden ikke har en stilling som heltidsbeskæftiget ledende bibliotekar, ikke er forpligtet til at

etablere heltidsbiblioteksbetjening før lovbestemmelsen måtte være revideret.

Den nuværende forskel i udgiftsniveau mellem driften af et heltidsbibliotek og et deltidsbibliotek kan illustreres ved følgende tal:

Den gennemsnitlige bruttoudgift til folkebibliotek i kommuner med deltidsbibliotek udgør efter budgetterne 1973-74 ca. 35 kr. pr. indbygger. I dette tal er fradraget 20 pct. som vedrørende skolebibliotekerne.

Den tilsvarende udgift i alle heltidsbibliotekskommuner (med udeladelse af centralbibliotekskommuner) udgør ca. 86 kr.

De nuværende deltidskommuner har alle under 15.000 indbyggere. 54 kommuner i denne størrelsesgruppe har heltidsbibliotek. Her er den gennemsnitlige udgift ca. 78 kr.

Differencen mellem deltids- og heltidsbiblioteksudgifter udgør således alt efter sammenligningsgrundlaget henholdsvis 51 og 43 kr. pr. indbygger.

Hvis de nuværende deltidsbibliotekskommuner (med i alt ca. 809.000 indbyggere) i stedet havde heltidsbibliotek, ville det i forhold til det nuværende udgiftsniveau betyde en samlet merudgift på 35-42 mill. kr. fordelt på 118 kommuner.

Om de hertil svarende anlægsudgifter kan der ikke afgives et centralt skøn, bl. a. fordi der ikke findes centrale krav og normer på lokaleområdet.

4. Bestemmelsen i lovforslagets § 10 om, at et bibliotek skal betale for den tekniske bistand („Klargøringsarbejdet“) fra centralbiblioteket, medfører ikke en merudgift, men en ændret udgiftsfordeling. Efter nugældende bestemmelser skal heltidsbiblioteker som efter forslaget betale for denne bistand, medens den er vederlagsfri for deltidsbiblioteker. Udgiften til bistand for deltidsbiblioteker indgår nu på centralbibliotekets oplandsregnskab og dækkes således af det særlige centralbibliotekstilskud fra stat og amt. Efter forslaget dækkes udgiften direkte af de kommuner, der modtager bstanden, idet der dog er åbnet mulighed for, at amtskommunen kan afholde udgiften på en kommunes vegne. Det bemærkes dog, at denne ændrede udgiftsfordeling for deltidsbibliotekernes vedkommende først vil kunne træde i kraft den 1. april 1975, jfr. lovforslagets § 19, stk. 1.

I forbindelse med lovrevisionen arbejdes der med en metode til beregning af udgiften til teknisk bistand. Før resultatet heraf foreligger, kan der kun med en betydelig fejlmargen skønnes over udgiftens størrelse. På grundlag af ældre beregninger og med den samlede tilvækst af bøger i deltidsbibliotekerne i 1972-73 som udgangspunkt ville den samlede udgift til teknisk bistand for deltidsbibliotekernes folkebiblioteksafdelinger — med de nødvendige forbehold — skønsmæssigt udgøre 1,6-2,0 mill. kr.

Da det ikke er obligatorisk for heltidsbiblioteker at benytte sig af centralbibliotekets bistand, og da man intet kan vide om, i hvilket omfang dette vil finde sted, er det ikke muligt at angive noget tal for deres vedkommende.

5. Ifølge lovforslagets § 14 finansieres centralbiblioteksvirksomheden af amtskommunen. Som nævnt i bemærkningerne til § 10 er centralbibliotekets forpligtelser efter forslaget i princippet de samme som hidtil, men det må forventes at skulle honorere

større krav end efter gældende lov, hvorfor virksomheden også vil være mere udgiftskrævende.

Indtil de i lovforslagets § 12 omhandlede nærmere regler om centralbiblioteksvirksomheden foreligger, vil det ikke være muligt at skønne over omfanget af den udgift, de vil medføre.

Det samlede centralbibliotekstilskud (der efter nugældende lov fordeles mellem stat og amt) udgør i 1973-74 ca. 10,7 mill. kr.

Det vil imidlertid være forbundet med stor usikkerhed at skønne over de fremtidige udgifter på grundlag af dette tal. Dels har centralbibliotekstilskuddet fra og med finansåret 1970-71 (med pristalsregulering) været fikseret på 1969-70 niveauet, dels har dets beregning siden 1965 i udstrakt grad været baseret på faste kriterier og kun i begrænset omfang på de faktiske udgifter.

Det bemærkes i øvrigt, jfr. under pkt. 4, at udgifterne til centralbibliotekets tekniske bistand fremtidig foreslås holdt uden for oplandsregnskabet.

Bilag 2.

Lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v. som ændret ved lov nr. 35 af 20. februar 1969, lov nr. 78 af 12. marts 1970, lov nr. 108 af 31. marts 1971, lov nr. 264 af 9. juni 1971 og lov nr. 188 af 24. maj 1972.

Kapitel 1.

Formål.

§ 1. Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger og andet egnet materiale vederlagsfrit til rådighed.

Kapitel 2.

Lokale folkebiblioteker.

§ 2. Et folkebiblioteks virkeområde er en kommune eller et biblioteksforbund omfattende to eller flere kommuner, jfr. § 3, stk. 1-2.

Stk. 2. Folkebibliotekerne skal dog stå til rådighed for enhver, der har bopæl i Danmark. Hvor særlige forhold gør sig gældende, kan biblioteksdirektøren tillade en begrænsning af denne forpligtelse.

Stk. 3. Hvor virkeområdet størrelse og karakter gør det nødvendigt, bør det tilstræbes, at biblioteket opretter filialer.

Stk. 4. Biblioteket kan i øvrigt oprette og drive afdelinger i virksomheder og institutioner inden for sit virkeområde eller træffe aftaler om biblioteksmæssigt samarbejde med sådanne.

§ 3. Enhver kommune er forpligtet til enten alene eller i fællesskab med andre kommuner at opretholde et folkebibliotek med afdelinger for såvel børn som voksne. Hvor der er indgået fuldstændigt skoleforbund mellem 2 eller flere kommuner, bør det tilstræbes, at disse i forening driver et folkebibliotek. Ledelsen af et kommunalt folkebibliotek henlægges til et af kommunalbestyrelsen nedsat udvalg. I Københavns kommune varetages ledelsen dog af magistraten.

Stk. 2. Hvor særlige forhold gør sig gældende, kan biblioteksdirektøren godkende, at kommunens forpligtelse opfyldes ved overenskomst med en anden kommune om betjening gennem dennes biblioteksvæsen.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse, såfremt der i kommunen findes et selvejende eller foreningsejet folkebibliotek, hvis virkeområde ved lovens ikrafttræden er én kommune, og en biblioteksforening, der yder et tilskud til biblioteket, som i forbindelse med andre private bidrag dækker mindst en tiendedel af bibliotekets samlede udgifter. Sådanne biblioteker oppebærer fra kommunen et så stort beløb, at dette i forbindelse med andre stedlige tilskud samt statens tilskud er tilstrækkeligt til opfyldelse af lovens bestemmelser. De ledes af en bestyrelse, hvori kommunen er repræsenteret med mindst 2 medlemmer af kommunalbestyrelsen udpeget af denne. Ved ophør af et selvejende eller foreningsejet biblioteks virksomhed overgår dets ejendele til kommunen.

Stk. 4. I kommuner, hvor der ved lovens ikrafttræden ikke findes et statstilskudsberettiget folkebibliotek, skal der inden 1. april 1969 etableres en biblioteksbetjening, som opfylder denne lovs bestemmelser.

Stk. 5. Biblioteksdirektøren kan under særlige omstændigheder meddele en tidsbegrænset dispensation fra bestemmelsen i stk. 4.

§ 4. For hvert kommunalt folkebibliotek udfærdiger kommunalbestyrelsen en vedtægt, der skal indeholde oplysninger om bibliotekets virkeområde og styrelse samt for biblioteker med heltidsbeskæftiget personale bestemmelser om bogvalgets organisation, jfr. § 14, stk. 2. For hvert selvejende bibliotek udfærdiges en vedtægt med tilsva-

rende indhold samt med oplysning om bibliotekets ejendomsforhold. De selvejende bibliotekers vedtægter skal godkendes af vedkommende kommunalbestyrelse og af biblioteksdirektøren.

Stk. 2. I biblioteker med heltidsbeskæftiget personale skal der desuden findes en arbejdsfordelingsplan, som stadfæstes af bibliotekets ledelse.

§ 5. Til ét folkebibliotek inden for hvert virkeområde yder staten et driftstilskud, der udgør 40 pct. af bibliotekets samlede driftsudgifter indtil 275.000 kr. og 27 pct. af driftsudgifter ud over dette beløb. For biblioteksforbund og andre former for kommunalt fællesskab om folkebiblioteksdrift, jfr. § 3, stk. 1 og 2, kommer den lavere procentsats dog kun til anvendelse i det omfang, den vil komme det, hvis tilskud beregnes for hver kommune for sig. Driftstilskuddet udbetales i henhold til et af vedkommende kommunalbestyrelse godkendt budget i løbet af det finansår, for hvilket det er beregnet, og reguleres endeligt efter regnskabsårets udløb på grundlag af bibliotekets af kommunalbestyrelsen godkendte regnskab.

Stk. 2. Særlige statstilskud, som måtte være ydet biblioteket i ét finansår i medfør af § 18 eller med anden hjemmel, fradrages inden den endelige beregning af driftstilskuddet for samme eller nærmest følgende finansår.

Stk. 3. I de tilskudsberettigede driftsudgifter indgår foruden egentlige lejebeløb udgiften til lokaler i bygninger, der ejes af vedkommende kommune eller selvejende bibliotek eller er stillet gratis til rådighed af andre, med et ansat beløb i henhold til regler, der fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender efter indstilling fra biblioteksdirektøren og biblioteksrådet og efter forhandling med de kommunale organisationer. Udgiften til lys og varme i sådanne lokaler indgår med et af biblioteksdirektøren godkendt beløb.

Stk. 4. Af beløb anvendt til løst inventar ved nybygninger eller gennemgribende ombygninger kan der ydes et særligt statstilskud på indtil 50 pct. efter nærmere af ministeren fastsatte regler under forudsætning af, at sådanne beløb holdes uden for

bibliotekets almindelige driftsbudget og regnskab, jfr. stk. 1.

§ 6. Såfremt biblioteksarbejdet udføres af en eller flere heltidsbeskæftigede personer, skal bibliotekets leder være faguddannet bibliotekar.

Stk. 2. Ved biblioteker i virkeområder med over 5.000 indbyggere skal der inden 1. april 1969 være ansat en heltidsbeskæftiget bibliotekar samt den nødvendige medhjælp.

Stk. 3. Biblioteksdirektøren kan under særlige omstændigheder meddele en tidsbegrænset dispensation fra de i stk. 1 og 2 omhandlede bestemmelser.

§ 7. Ansættelse af ledende bibliotekar skal for biblioteker med heltidsbeskæftiget personale ske efter indhentet udtalelse fra biblioteksdirektøren.

Stk. 2. For andre bibliotekers vedkommende skal ledelsen give biblioteksdirektøren meddelelse om forestående ansættelse af biblioteksleder.

Kapitel 3.

Centralbiblioteker.

§ 8. Ministeren for kulturelle anliggender afgør efter indstilling fra biblioteksdirektøren og biblioteksrådet, hvilke biblioteker der efter denne lovs ikrafttræden kan godkendes som centralbiblioteker. Ved afgørelsen vil der være at tage hensyn til, at centralbiblioteksområdet får en passende størrelse, og at centralbiblioteket med hensyn til lokaler, bogbestand og personale er af en sådan stand, at den særlige centralbiblioteksopgave kan løses på forsvarlig måde.

§ 9. Centralbiblioteket skal støtte de lokale biblioteker i centralbiblioteksområdet, jfr. § 8, ved at udlåne eller fremskaffe bøger og andet egnet materiale, som de pågældende biblioteker ikke selv ejer, og ved at yde råd og biblioteksteknisk bistand i nødvendigt omfang. Centralbiblioteket virker tillige som lokalt folkebibliotek for sit virkeområde, jfr. § 2, stk. 1.

§ 10. For kommunale centralbibliotekers vedkommende tiltrædes det i § 3, stk. 1, omhandlede udvalg, når udvalget behandler

sager, der har betydning for den biblioteksmæssige betjening af områdets kommuner, af en repræsentant for hvert af de tilskudspligtige amtsråd, udpeget af samme. Såfremt et centralbibliotek opretholdes som selvejende, jfr. § 3, stk. 3, tiltrædes bestyrelsen på tilsvarende måde af repræsentanter for det eller de tilskudspligtige amtsråd.

Stk. 2. Der nedsættes for hvert centralbibliotek et rådgivende kontaktudvalg vedrørende oplandsarbejde bestående af:

- 1 medlem valgt af kommunalbestyrelsen.
- 1 medlem valgt af amtsrådet.
- Amtsskolekonsulenten.
- Overbibliotekaren.
- Oplandsbibliotekaren.
- Den ledende børnebibliotekar.
- 3 repræsentanter for områdets biblioteker.

Såfremt centralbibliotekets virksomhed berører mere end et amt, kan det i § 3, stk. 1, omhandlede udvalg bestemme, at der i kontaktudvalget skal være mere end én amtsrådsrepræsentant og mere end én amtsskolekonsulent.

Stk. 3. Hvor der i tiden fra 1. april 1970 til 31. marts 1972 er mere end ét centralbibliotek inden for et amt, nedsættes i stedet for de i stk. 2 nævnte udvalg et fælles rådgivende kontaktudvalg for alle centralbiblioteker i amtet. Udvalget består af:

- 1 medlem valg af kommunalbestyrelsen i hvert af centralbibliotekernes hjemsteds-kommune,
- 1 medlem valgt af amtsrådet.
- 1 amtsskolekonsulent eller 1 af amtsskolekonsulenternes faglige medhjælpere i skolebiblioteksarbejde, udpeget af amtsrådet.
- Overbibliotekaren, den ledende oplandsbibliotekar og den ledende børnebibliotekar ved hvert af centralbibliotekerne.
- 3 repræsentanter for de øvrige biblioteker i amtet.

§ 11. Centralbiblioteker modtager ud over det i § 5, stk. 1, omtalte driftstilskud et særligt tilskud til centralbiblioteksvirksomheden svarende til udgifterne ved den biblioteksmæssige betjening af områdets kommuner bortset fra hjemstedskommunen i henhold til et af kommunalbestyrelsen og amtsrådet (amtsrådene) godkendt budget. Centralbibliotekstilskuddet kan højst udgøre et grundbeløb på 60.000 kr. samt 2 kr.

pr. indbygger i centralbiblioteksområdet bortset fra hjemstedskommunen og kommuner med 20.000 indbyggere eller derover, begge beløb forhøjet eller nedsat med 3 pct. for hver fulde 3 points udsving ud over 100 i det i henhold til lov nr. 83 af 16. marts 1963 beregnede reguleringspristal. Af centralbibliotekstilskuddet yder staten forlods den del, der svarer til 2 kr. pr. indbygger i købstadkommuner med under 20.000 indbyggere, bortset fra hjemstedskommunen, medens resten af tilskuddet afholdes med lige store dele af staten og vedkommende amt (amter). Centralbibliotekstilskuddet udbetales i løbet af det finansår, for hvilket det er beregnet, og reguleres endeligt efter regnskabsårets udløb på grundlag af bibliotekets af kommunalbestyrelsen og amtsrådet (amtsrådene) godkendte regnskab for oplandsvirksomheden.

Stk. 2. For finansårene 1970-71 og 1971-72 udgør centralbibliotekstilskuddet til det enkelte centralbibliotek dog samme beløb som tilskuddet for 1969-70, jfr. stk. 1 og tilskuddet afholdes med lige store dele af staten og vedkommende amt (amter). Beløbet forhøjes eller nedsættes med 3 pct. for hver fulde 3 points udsving ud over 133 i det i stk. 1 nævnte reguleringspristal.

Stk. 3. Fra finansåret 1972-73 udgør centralbibliotekstilskuddet til det enkelte centralbibliotek samme beløb som tilskuddet for finansåret 1970-71 til centralbibliotekerne inden for vedkommende amtskommunes område, jfr. stk. 2, med fradrag af grundbeløbet på 60.000 kr. for hvert af de biblioteker, der er ophørt at virke som centralbibliotek. Tilskuddet afholdes med lige store dele af staten og vedkommende amtskommune. Alle de nævnte beløb forhøjes eller nedsættes med 3 pct. for hver fulde 3 points udsving ud over 142 i det i stk. 1 nævnte reguleringspristal.

Stk. 4. Det særlige tilskud til centralbiblioteket for Københavns amt fastsættes dog af amtsrådet til et efter centralbiblioteksvirksomhedens omfang passende beløb, som ikke må være lavere end det for finansåret 1964-65 budgetterede centraltilskud og amts-tilskud. Heraf udreder staten halvdelen, dog højst 125.000 kr., og amtet resten.

Stk. 5. På de årlige finanslove opføres et beløb som tilskud til de storkøbenhavnske folkebibliotekers fællesopgaver.

Stk. 6. Som støtte til Københavns kommunebibliotekers udlån til andre biblioteker ydes et årligt statstilskud på 100.000 kr., forhøjet eller nedsat med 3 pct. for hver fulde 3 points udsving ud over 100 i det i henhold til lov nr. 83 af 16. marts 1963 beregnede reguleringspristal.

Kapitel 4.

Skolebiblioteker.

§ 12. Ved alle skoler i folkeskolen bør det tilstræbes, at der inden 1. april 1969 oprettes et skolebibliotek som led i det kommunale skolevæsen og i samarbejde med folkebiblioteket med hensyn til budget, bogvalg og biblioteksteknik.

Stk. 2. Skolebibliotekernes formål er at tjene skolens undervisning og at give alle skolens elever adgang til nyttig og udviklende læsning på en sådan måde, at der kan ydes den nødvendige vejledning ved bøgerne benyttelse. Kommunalbestyrelsen afgør, om udlån af fritidslæsning skal kunne ske gennem skolebiblioteket eller alene gennem folkebibliotekets børneafdeling.

§ 13. I skoleplanen optages der bestemmelser om de enkelte skolebibliotekers ordning og virkeområde, herunder om samarbejdet med det stedlige folkebibliotek.

§ 14. Skolekommissionen — i København skoledirektionen — nedsætter efter forhandling med folkebibliotekets ledelse et skolebiblioteksudvalg, der er rådgivende for skole- og biblioteksmyndighederne i spørgsmål vedrørende kommunens skolebiblioteker.

Stk. 2. Skolekommissionen (skoledirektionen) og folkebibliotekets ledelse nedsætter i forening et bogudvalg til at forestå valget af bøger til skolebibliotekerne og folkebibliotekets børneafdeling.

Stk. 3. Den daglige ledelse af et skolebibliotek varetages af en lærer ved den pågældende skole (skolebibliotekaren), der udpeges efter indstilling af vedkommende skoleleder.

Stk. 4. I kommuner med flere skoler kan en af skolebibliotekarerne virke som ledende skolebibliotekar og efter kommunalbestyrelsens indstilling normeres som skolebibliotekskonsulent, jfr. skoletilsynslovens § 26,

stk. 3. Ved Københavns kommunale skolevæsen ansættes en skolebiblioteksinspektør, der uden at være skolebibliotekar fører tilsyn med kommunens skolebiblioteker. For andre kommuner med et skolevæsen af betydelig størrelse kan undervisningsministeren godkende en tilsvarende ordning. Stillingen som ledende skolebibliotekar (skolebibliotekskonsulent) normeres i så fald med lønning efter folkeskolens 6. lønningsklasse.

§ 15. Til skolebiblioteker i folkeskolen ydes der statstilskud efter reglerne i § 5, stk. 1-3. Ved beregningen af statstilskuddet betragtes kommunens folkebibliotek og skolebiblioteker som en enhed. Statens tilskud til skolebibliotekers anskaffelse af classesæt kan højst beregnes i forhold til en af undervisningsministeren efter forhandling med finansudvalget fastsat procentdel af vedkommende kommunes samlede årlige udgifter til undervisningsmidler, herunder til skolebibliotekernes bogbestand.

§ 16. For hvert centralbiblioteksområde kan der i samarbejde med centralbiblioteket med undervisningsministerens godkendelse oprettes en fælleskommunal samling indeholdende classesæt og andet egnet biblioteksmateriale til supplerings af samlingerne i områdets skolebiblioteker.

Stk. 2. Sådanne samlinger ledes af en styrelse, om hvis sammensætning og virksomhed de nærmere regler fastsættes af undervisningsministeren.

Stk. 3. Styrelsen kan antage en daglig leder af samlingen.

Stk. 4. Udgifterne ved samlingens oprettelse og drift afholdes af de deltagende kommuner i forhold til antallet af børn ved de af ordningen omfattede skoler, medmindre andet i det enkelte tilfælde måtte være aftalt.

Stk. 4. Til de heromhandlede samlinger ydes der uafhængigt af tilskuddet til centralbiblioteket, statstilskud efter reglerne i § 5 inden for et af undervisningsministeren godkendt budget.

Stk. 6. Der kan ydes tilskud efter stk. 5 til fortsat drift af samlinger, oprettet inden 1. april 1972 i henhold til stk. 1.

§ 17. Nærmere regler om skolebibliotekernes, herunder de i § 16 omhandlede fælleskommunale samlingers, indretning og virksomhed fastsættes af undervisningsministe-

ren efter forhandling med de kommunale organisationer og, for så vidt angår regler om samarbejde med folkebibliotekerne, efter forhandling med ministeren for kulturelle anliggender.

Kapitel 5.

Særlige bevillinger.

§ 18. Af de i henhold til § 5, stk. 1-3, beregnede driftstilskud til de enkelte biblioteker tilbageholdes 2½ pct. som en rådighedssum til løsning af bibliotekernes fællesopgaver. Den til folkebibliotekernes driftstilskud svarende andel heraf fordeles af ministeren for kulturelle anliggender. Den til skolebibliotekernes driftstilskud svarende andel fordeles af undervisningsministeren.

Stk. 2. På de årlige finanslove opføres følgende særlige bevillinger:

- a. Et beløb, der ydes folkebiblioteker, som efter overenskomst med forsvarsministeriet har oprettet udlånsfilialer på militære tjenestesteder, til indkøb af bøger og andet egnet materiale og til indbinding og katalogisering.
- b. Et beløb som særligt statstilskud til Søfartens Bibliotek.
- c. Et beløb som særligt statstilskud til Centralbiblioteket for Tuberkulosepatienter.
- d. Et beløb, hvoraf der efter biblioteksdirektørens indstilling af ministeren for kulturelle anliggender kan ydes tilskud til enkelte folkebibliotekers løsning af særlige opgaver og til løsning af folkebiblioteksmæssige opgaver, der ikke kan tilgodeses gennem nærværende lovs øvrige bestemmelser.

§ 19. På de årlige finanslove opføres et beløb svarende til 6 pct. af det i henhold til § 5, stk. 1-3, beregnede driftstilskud. Beløbet indgår i en særlig fond, der har til opgave efter nærmere af ministeren for kulturelle anliggender fastsatte regler at yde vederlag til danske forfattere m. fl. som er repræsenteret i bibliotekerne. Af dette beløb fordeles 100.000 kr. — forhøjet eller nedsat med 3 pct. for hver fulde 3 points udsving ud over 100 i det i henhold til lov nr. 83 af 16. marts 1963 beregnede reguleringspristal — som legater til oversættere, medens den øvrige bevilling uddeles til forfattere, hen-

holdsvis disses efterladte, som vederlag for benyttelsen af deres bøger gennem bibliotekerne.

Kapitel 6.

Bibliotekstilsynet og biblioteksrådet.

§ 20. Biblioteksdirektøren, der leder bibliotekstilsynet, beregner og fordeles statens tilskud og yder bibliotekerne råd og vejledning.

§ 21. Biblioteksrådet, for hvilket biblioteksdirektøren er formand, består i øvrigt af 16 medlemmer, nemlig:

Overbibliotekaren ved statsbiblioteket i Århus.

Rektor for Danmarks biblioteksskole.

Direktøren for bibliotekscentralen.

Skolebibliotekskonsulenten.

1 repræsentant for Den danske Købstadsforening.

1 repræsentant for De samvirkende Sognerådsforeninger i Danmark.

1 repræsentant for Foreningen Bymæssige Kommuner.

1 repræsentant for Amtsrådsforeningen i Danmark.

1 repræsentant for Københavns kommune.

5 repræsentanter for Danmarks Biblioteksforening, heraf 1 for hver af de fire grupper i sektion 1 (folkebibliotekssektionen).

1 repræsentant for Danmarks Skolebiblioteksforening.

1 repræsentant for centralbibliotekarerne.

Stk. 2. Rådets medlemmer beskikkes af ministeren for kulturelle anliggender, for de 12 sidstnævnte vedkommende efter indstilling fra de pågældende organisationer, centralbibliotekarernes repræsentant dog efter indstilling fra centralbibliotekarmødet. Samtlige beskikkelser sker for et tidsrum af 3 år. Skulle de bestående biblioteks- og bibliotekarorganisationer opløses, eller skulle der opstå foreninger eller institutioner, der må sidestilles med disse, afgør ministeren, hvorledes der skal forholdes ved valget af de pågældende medlemmer af biblioteksrådet.

Stk. 3. Biblioteksrådet sammenkaldes til møde, så ofte ministeren eller biblioteksdirektøren anser det for nødvendigt, dog mindst 2 gange årligt. Endvidere skal rådet indkaldes til møde, når mindst 5 medlemmer forlanger det.

Stk. 4. Det årlige budget forelægges af biblioteksdirektøren for rådet, før det indsendes til ministeren for kulturelle anliggender. De af biblioteksdirektøren i henhold til § 2, stk. 2, § 3, stk. 2 og § 6, stk. 3, trufne afgørelser kan indbringes for biblioteksrådet.

Stk. 5. Rådet skal af ministeren for kulturelle anliggender høres om sager af principiel betydning for det i denne lov omhandlede biblioteksvæsen, ligesom rådet af egen drift kan gøre indstilling til ministeren om sådanne spørgsmål.

Kapitel 7.

Slutningsbestemmelser.

§ 22. Ministeren for kulturelle anliggender udfærdiger efter indstilling fra biblioteksdirektøren og biblioteksrådet, for skolebibliotekernes vedkommende efter forhandling med undervisningsministeren, en bekendtgørelse om lovens gennemførelse. Bekendtgørelsen kan tillige indeholde nærmere bestemmelser om folkebibliotekernes indretning og virksomhed, herunder vejledende retningslinjer for lokaler, personale og bogbestand m. v. for de forskellige bibliotekstyper.

§ 23. Loven træder i kraft den 1. april 1965.

Stk. 2. I finansåret 1965-66 kan der til intet bibliotek ydes lavere statstilskud, end biblioteket ville have oppebåret i samme finansår i henhold til reglerne i bekendtgørelse nr. 128 af 16. april 1959 af lov om folkebiblioteker.

Stk. 3. Lov om folkebiblioteker, jfr. bekendtgørelse nr. 128 af 16. april 1959, ophæves.

Stk. 4. Loven optages til revision senest i folketingsåret 1972-73.

§ 24. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.